

3216
HB 4.905

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESITŐ

A KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT ÉS AZ
ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET TERMÉSZETTUDOMÁNYI
SZAKOSZTÁLYÁNAK

AZ 1881-İK ÉVBEN TARTOTT

SZAKÜLÉSEIRŐL ÉS NÉPSZERŰ TERMÉSZETTUDOMÁNYI
ESTÉLYEIRŐL.

KIADJA A KÉT TÁRSULAT.

A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG SEGÉLYÉVEL ÖSSZEÁLLITJA
AZ ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TITKÁRA.

A SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG TAGJAI.

Orvosi szak: HÖGYES ENDRE. Természettud. szak: KOCH ANTAL. Népszerű szak: ENTZ GEZA.

1881.

VI. ÉVFOLYAM.

I. ORVOSI SZAK.

I. FÜZET.

Egy könyvmatu táblával.

TARTALOM: Eredeti közlemény. Dr. Nagy József. Megemlékezés Dr. Gyergyai Árpádról. 2 l. — Dr. Gyergyai Árpád. A sérvkizárás taná-
nak és gyógykezelésének történelme az 6-korban. 9 l. — Közlemények a
kolozsvári tudomány-egyetem élettani intézetéből. Klug Nándor trtről.
V. A szívlökés egyes szakaszainak időarányáról. 23 l. VI. A szívgyomor
összehuzódásának lefolyásáról. 32 l. VII. A sötét hősugarak hatása a ra-
tinabiborra. 37 l.

Hazai szakirodalom. A magyar orvosi szakirodalom 1880-ban. Ösz-
szeállította Lőte József. 39 l.

Vegyesek. Az Erdélyi Múzeum-egylet természettudományi szakosz-
tályának indítványa a kiadványokra szánt évi általány felemelése tárgyában.
58 l. — Szakosztályi ügyek. 60 l. — A kolozsvári orvos-természettudo-
mányi társulat közgyűlése 1881. febr. 20 án. 63 l.

KOLOZSVÁRT.

NYOMATOTT STEIN JÁNOS M. K. EGYET. NYOMDÁSNÁL.

1881.

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
Hirlap-tári Névedéknapló
1950. évi 576. sz.

MONDANI VALÓK.

Az „Orvos-természettudományi Értesítő“ évenként 8 füzetben jelenik meg és tartalmazni fogja azon értekezéseket és előadásokat, melyek a kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az Erdélyi-Muzeum egyesület természettudományi szakosztályának szakülésein és népszerű előadásain időről-időre előadatnak, továbbá a magyar orvosi és természettudományi szakirodalomban évről-évre megjelenő önálló dolgozatoknak névjegyzékét és a két társulat ügyeire vonatkozó apróbb közleményeket.

A füzeteket csakis a kolozsvári Orvos-természettudományi társulatnak, vagy Erdélyi-Muzeum egyesületnek tagjai kapják.

A kolozsvári Orvos-természettudományi társulat tagja lehet — az alapszabályok 4 §-a szerint — minden magyarhoni állampolgár, ki az orvosi vagy természettudományokkal foglalkozik, vagy azok iránt érdeklődik. A tagválasztásról, a tagok jogairól és kötelességeiről az alapszabályok következőleg intézkednek:

Ötödik fejezet. Tagválasztás.

5. §. A ki rendes tag akar lenni, ebbeli szándékát vagy maga, vagy valamely általa felkért rendes tag a választmánynak bármely időben bejelenti. Az így ajánlottakról a tiszti kar a választmányi gyűlésen jelentést tesz, hol a megválasztás szavazattöbbséggel esik meg. Pártoló tagok a választmány valamely tagjánál bármely időben bejelenthetők, megválasztásuk azonban csak a közgyűlésen és pedig a választmány véleményes jelentése alapján történhetik meg.

Hatodik fejezet. A tagok jogai.

6. §. A tagok a társulat közgyűlésein és tudományos összejövetelein megjelenhetnek, felolvasásokat, értekezéseket tarthatnak. A közgyűlésben szavazhatnak. A szakgyűlésekre és népszerű tudományos felolvasásokra vendégeket bevezethetnek.

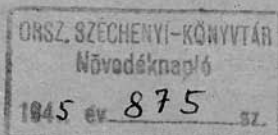
Hetedik fejezet. A tagok kötelességei.

7. §. Beiratási díj 2 frt. A rendes tag, ha helybeli, a társulat pénztárába 3, ha vidéki 2 frtot fizet. A tagdíj az év első negyedében a pénztárnoknál fizetendő. Az évi tagdíjnak megfelelő tőkét is lehet letenni; kolozsváriaknak 50 frtot, vidékieknek 35 frtot készpénzben.

8. §. Ki a társulat tagjai közül bármely okból ki akar lépni, ebbeli szándékát a társulat tiszti karánál jó eleve be kell jelentenie.

A tagdíjak Székely Miklós gyógyszerész urhoz, mint a kolozsvári Orvos-természettudományi társulat pénztárnokához (Kolozsvár, Széchényi-tér) intézendők.

Uj tagok az Értesítő 1876, 1877, 1878-ki folyamának egyes füzete példányait egy-egy forintért, az 1879 és 1880-ki folyamat két-két forintért a titkári hivatal útján megszerezhetik.

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI ÉRTESITŐ

A KOLOZSVÁRI ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT ÉS AZ
ERDÉLYI MUZEUM-EGYELET TERMÉSZETTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁ-
LYÁNAK SZAKÜLÉSEIRŐL ÉS NÉPSZERŰ ELŐADÁS AIRÓL.

I. ORVOSI SZAK.

I. kötet.

1881.

I. füzet.

Folyóiratunk VI. évfolyamát, fájdalom! gyászje-
lentéssel kell megnyitnunk. Egyik fáradhatlan munkatársunk, orvosi szakosztályunknak megalakulása óta buzgó szakjegyzője,

GYERGYAI ÁRPÁD

nincs többé! Épen e füzetnek kellett volna hozni nagyobb terjedelmű orvos történelmi tanulmányát. A halálos lefolyású heveny tüdőlob meggátolta munkája befejezését és bennünket megfosztott egy széles látkörű, szakmáján egész benső odaadással csüngő szellemi bajtárstól. Mint embert, mint orvost, szellemi munkásságának eddigi sikereit melegen ecseteli az alább következő emlékbeszéd. Mi bánatunknak adunk kifejezést társulatunk eszméje hű és kitartó harcósának elvesztése felett, kinek értékes közreműködését, fájdalom! már örökre nélkülözniünk kell. Emlékezetét, mint egyik előharcosát, társulatunk történelme kétségen kívül kegyelettel fogja megőrizni.

Nyugodjanak békével hamvai!!

MEGEMLEKEZÉS DR. GYERGYAI ÁRPÁDRÓL.

*Dr. Nagy Józseftől. *)*

Tisztelt szakgyűlés! Midőn a jelen alkalommal a tisztelt szakgyűlés figyelmét kevés időre igénybe venni bátorkodom: szomorú kötelességből teszem, mert néhány perczet szentelek egy oly férfiu emlékének, ki nem csak az orvosi tudományoknak érdemes bajnoka, hanem városunk orvosi karának kiváló alakja és e tudós társaságnak buzgó tagja volt.

Csak alig pár héttel ezelőtt egy vonzó külsejű, életerős ifju pályatársunk ép e helyről, ép e teremben olvasta föl hasznos tanulmányainak eredményét: és most, ez ifju, életdús pályatárs kint nyugszik a friss hantok alatt! A vonzó hang örökre elnémult, a szemek örökre lezárattak, s a vidám, megnyerő arezon az enyészet dulja már redves barázdáit!

Még fülembé esengnek szavai, mint ígérte, hogy értekezésének többi részét itt folytatni fogja és ma már nekem kell e helyre lépnem, hogy róla, a már elhunytól megemlékezzem! Ne esudálkozzanak azért tisztelt uraim, és boesássanak meg, ha fájdalomtól elfojtott szivvel fogok feladatombhoz: ez ifjunak, szeretett jó barátom, pályatársam, Dr. Gyergyai Árpád életének főbb mozzanatait néhány szavakban körvonalozni.

Dr. Gyergyai Árpád született Nagy-Szebenben, 1845. nov. 17. Szülői Gyergyai Sámuel és neje Gyergyai Borbála azon időben Nagy-Szebenben tartózkodtak, miután az édes apa, mint kincstárnoki titkár ott volt kénytelen lakni. A magyar szabadságharc után Gyergyai Sámuel többekkel együtt elítéltetve, külföldön: Oláhországban keresett a biztos fogság elől menedéket, honnan csak néhány év múlva térhetett ismét vissza, mikor is családjával Kolozsvárra költözött, hogy fiának a kellő nevelést megadhassa. A sors azonban nem engedte az apának, hogy szeretett egyetlen fiában örömét lelhesse, mert a sok bujdosás miatt megrongált egészségű öreg elbetegesedett és csakhamar jobblétre szenderült a nélkül, hogy a fia

*) Előadatott az 1881. évi február 19-ki orvosi szakgyűlésen.

még oly kort ért volna el, hogy atyjának arcvonását emlékében megörökíthette volna. A veszteség által mélyen sujtott anya volt kénytelen ezután fiának neveltetéséről gondoskodni s tette is ezt lankadatlan szorgalom és ernyedetlen, sőt folyvást növekedő gondos szeretettel.

1852-ben már a helybeli unitárius főtanoda elemi osztályának padján látjuk a zsöngé gyermekét és e főtanoda falai között folytatta e percztől kezdve mind végig az ifju Gyergyai tanulmányait, melyhez már ily kora kezdettől akkora kedvet és oly kiváló jókedvet tanusított, hogy midőn 1863 nyarán az érettségi vizsgát letette és a tanoda padjaitól megszabadulva pályát volt kénytelen választani; minden tanára egyaránt sajnálta, hogy egy ily jó tanulót kénytelen elveszíteni s azon reménnyel kecségtette magát, hogy az, ki most körükből távozik, fog lenni majd, néhány év múlva az unitárius egyház támasza és büszkesége.

Az ifju édes anyja minden bánatát kárpótolva látta szeretett fiában s kettőzött szeretettel esüngött rajta, kiből remélte majdan öreg napjaiban megtartani egyetlen örömét, támaszát. Anyai szeretete oly anynyira féltette drága kincsét, hogy midőn az ifju, ki az orvosi pályához érzett már több év óta hivatást és e pályát megkezdendő tanulmányai végett Bécsbe akart utazni; kénytelen volt édesanyja rábeszélése és unszolásainak engedve még egy évet tölteni otthon. Így használta fel az ifju Gyergyai az 1863/4 tanévet Kolozsvárt a jogtan hallgatására s csak az 1864-ik év őszén távozott édes anyja oldala mellől a bécsi orvosi egyetemre.

Bécsbe az egyetemi évek folyama alatt ismertem meg őt én is közelebbről s itt füződünk egymáshoz egy hosszúság egyetemi élet változatos éve alatt mindinkább erősödő barátság kötelékével, mely halála órájáig soha egy percze sem szakadt ketté.

Lehetlen is lett volna hozzá nem vonzódni, hisz oly előzőkeny, udvarias, nyílt, barátságos, e mellett mindig szorgalmas és komoly, társaságban vidám, elmés volt, hogy tanulótársai, még a nem magyar nemzetiségűek is mind, mind szerették és tisztelték. Tanuló- és pályatársainak iránta érzett bizalma és szeretete tette őt az akkoriban még fenálló „Bécsi magyar társaskör“ titkára s később több éven át elnökévé. Minden e körben részt vett tagok még most is bizonyára örökké emlékezni fognak szeretett elnökük és tagtár-

sukra, ki nem csak a vig órákba, hanem bajban, szerencsétlenségben egyaránt szerette, segítette őket s a ki egyaránt bírta mindnyájok bizalmát, szeretetét!

A bécsi egyetem tanszabadságát felhasználva Gyergyai Árpád a köteles tantárgyakon kívül különös előszeretettel hallgatta huzamosabban a vegytani, kórvegytani előadásokat is, sőt a kórvegytani intézetben gyakorlati dolgozatokkal foglalkozott több éven át, erre használva fel a többi tanulmányoktól fennmaradott üres óráit. Szintén ily szorgalommal adta magát a göresövi dolgozatokra is Bruecke tanár vezetése alatt, mely dolgozatokkal még a legkésőbbi időkhöz is üres óráiban szívesen foglalkozott.

Gyakorlati tanulmányai között már akkor is a sebészet volt kedvencz tantárgya s b. Dumreicher és Billroth tanár klinikáin rendszeren megjelent. Ép ezen időre esik azon betegsége, mely talán halálának alapját is megvetette. Gyergyai ugyanis az ily előadásokról átmelegedve jöve ki, egy ily alkalommal erősen áthűlt és általános ízületi csúzt és lázt kapott, melyben hosszas ideig kínos szenvedések közt feküdt. Minthogy az ily bántalmakkal szívbajok rendszeren előjönnek, könnyen föltehető, hogy itt is, ha bár kimutatható szívbaj nem maradt hátra, mindazonáltal a szív izomzata szenvedett némi átváltozást.

Tanulmányait bevégezve Gyergyai Árpád 1870 utolsó felében és 1871 tavaszán tette le orvos-tudori szigorlatát s nyerte orvos-tudori oklevelét. A sebészeti és szülészeti szigorlatait hamar egymásután tette le s 1871 nyarán mint orvos-sebész tudor és szülész-mester jött Kolozsvárra gyakorló-orvos gyanánt letelepedni.

Daczára azonban, hogy a kitünő képzettségű jeles ifju orvosnak mindjárt kezdetben már számos orvosi teendője volt: tudomány-szomja és a további kiképzetés iránti vágya nem hagyta nyugodni. Ez okból még 1872-ik év őszén folyamodott és választatott meg okkori orvos-sebészeti tanintézet sebészeti tanszéke mellé a tanársegédi állásra.

E minőségben maradt ő a helybeli orsz. Carolina kórháznál 1874-ig, mely évnél őszén Budapestre, a kórvegytan tanára Plosz Pál mellé szintén tanársegédi minőségben ment, kísérleteket akarván tenni a kórvegytan egyes részeiben, főleg azonban a vér átömlesztés módozata és élettani hatása körül. Dr. Plosz melletti működése

alatt tett is Gyergyai csakugyan számos kísérletet az élőállatban való vér megalvása, a vér átömlesztés hatása, módozata és haszna körül.

Budapestről 1875 ápril havában indult végre az ifju orvos külföldre, hogy kedvencz szakmáját a sebészetet, bővebben tanulmányozza. E ezélből előbb Lipcsébe, onnan Párisba utazott, hol az „Hôtel dien“ és más kórházakban hosszabb ideig nagy szenvedéllyel főleg a sebészeti előadásokat hallgatta s azt gyakorlatilag is tanulmányozni bő alkalma nyilhatott. 1876 tavaszán Párizsból Gyergyai Edinburgba indult, személyes tapasztalatokat szerzendő Lister eljárása körül, kinek sebkezelési módszere már akkor mind nagyobb hirnek kezdett örvendeni. Edinburgban csakugyan folyvást Lister kórházában egész odaadással hallgatta a híres mütő előadásait és a Lister által már ekkor megalapított antisepticus sebkezelési módszert egyenesen a mester oldala mellett gyakorolta is.

Ugyanazon év nyarán jött végre ismeretekben, gyakorlatokban meggazdagodva Kolozsvárra s telepedett meg állandóan e városban, hogy a lét utáni küzdelemben részt vegyen, s a már itt egyszer elkezdett orvosi gyakorlatot kettőzött hévvel és buzgalommal folytatta. E gyakorlatot bár mint belgyógyász kezdette meg, kénytelenítve levén az előtte kínálkozó eseteket nem válogatni meg: mégis mindig a sebészet volt ekkor is kedvencz tárgya s egy alkalmat sem mulasztott felhasználni, hol sebészi mütétet végrehajtani lehetséges volt.

Ugyancsak a lét utáni küzdelem és a kényszerűség vitte reá, hogy elvállalja a magyar államvasút keleti vonalának pályaorvosi állomását, melyre 1876 őszén kinevezve lett. Ezen valóban fárasztó és minden erejét igénybe vevő hivatalának ritka buzgóság és szorgalommal igyekezett megfelelni, s e mellett tudott időt szakítani arra, hogy 1877 szeptember havától kezdve a helybeli unit. főtanodában még mint a természettudományok segédtanára lelkiismeretes pontossággal helyét valóban betöltse.

Ezen sokoldalú és testét, lelkét kimerítő munkásság mellett erenyedetlen szorgalommal folytatta pályaorvosi hivatalát, mig végre épen az emberi erőt is túlhaladó szorgalmának esett áldozatául, minthogy a jelen év első havában már betegem a városon kívül la-

kó vasúti munkásokat meglátogatva anynyira áthült, hogy mindkét oldalú tüdőlobba esett és ebben alig rövid 7 nap múlva kiszenvedett.

Ezek voltak életének főbb mozzanatai, melyek után szabadjon ez oly korán elhunyt tagtárs működését néhány vonással ecsetelni.

Gyergyai Árpád a tudomány színvonalán álló jeles képzettségű, minden irányban a modern felfogásoknak hódoló orvos volt. Különös előszeretettel azonban, mint már említém, a sebészettel foglalkozott s a menyinyiben azt a lét utáni fárasztó küzdelem engedte, életét teljesen annak is szentelte. Különös érdemeül említen-dő fel, hogy a fenn elősorolt hosszszas külföldi útazásból, jelesen Edingburgból való hazatérte után itt Erdélyben ő volt egy a legel-sők közül, ki Lister antisepticus sebkezelését alkalmazta és azt szé-lesebb körökben ismertette, ajánlotta is.

Letelepedése után daczára a mindennapi fárasztó gyakorlat és sokoldalú elfoglaltságainak folyton szorgalommal tanulmányozta az orvosi szakirodalom újabb termékeit s több hazai és külföldi lapot járatott, hogy a tudomány színvonalán fennmaradjon. Így foly-vást tanulmányozta és figyelemmel kísérte a közegészségügyet is és mint tevékeny és a külföld nevezetesebb városait, közvetlen szemlé-lésből ismerő orvos szülővárosának aránylag rendezetlen közegész-ségügyi állapotát mélyen fájalta. Ez okból oly működési körre ki-vánt szert tenni, a melyben alkalma nyillasson sokoldalú esmereteit e város egészségügyi viszonyainak javítására felhasználni, miért is két ízben folyamodott a városi főorvosi állás elnyerhetésére, a mi azonban fájdalom, nem sikerülhetett!

Mint gyakorló orvos a betegek iránti megnyerő modora, pá-ratlan szorgalma, lelkiismeretes buzgósága, önzetlensége folytan köz-kedveltségben részesült. Ép e közkedveltség és odaadás következté-ben lelte oly korán halálát, mert mint fennebb említve volt, ép hi-vatásának teljesítése közben kapta meg azon bántalom csiráját, melynek áldozatául esett. Több napon át folyton gyöngékedett s minden kérés daczára, hogy kimélje magát, számos betegét oda hagyni nem akarta s mint katonát a harcztéren, őt is kötelessége teljesítésében érte a halál!

Gyergyai Árpád irodalmi téren is tevékenységet fejtett ki. A kolozsvári orvostermészettudományi társulatnak, első megalakulása óta 1876-tól haláláig buzgó tagja és szorgalmas orvosi szakjegyzője volt,

s nagyobbára e társulat szakülésein tette közzé orvos gyakorlati tapasztalatainak eredményét. Dolgozatai tehát részint az „Orvos-termesztudományi Értesítő“-ben, részint az „Orvosi Hetilap“-ban, továbbá az „Archiv für Experimentelle Pathologie Pharmacologie“ című német folyóiratban, a „Centralblatt für Chirurgie“, az „Allgemeine Medicinische Central Zeitung“-ban és végre a „Deutsches Archiv für Geschichte der Medicin und Chirurgie“ című szakközlönyökben jelentek meg.

E dolgozatok a következők: 1874-ben jelent meg az „Orvosi Hetilap“-ban egy értekezése, melyet Plósz Pál tanárral együtt dolgoztak: „az élő állatbani vér megalvás kérdéséhez“ cím alatt, mely németül még az „Archiv für Experimentelle Path. und Pharmacologie“ folyóiratban is ki lett adva. 1875-ben jelent meg a „vér átömlesztés felett tett tanulmányok“ az „Orvosi Hetilap“-ban. 1876-ban a „seb-
szélek egyesítéséről.“ 1877-ben „a kemény szájpad szerzett átfuródásának műtett és gyógyult esetéről,“ továbbá 1877-ben még a „Modern sebkezelésről,“ 1878-ban „Claude Bernard élete és tudományos működéséről“ értekezett. Ugyanez évben tartott előadást „Az ujjak veleszületett öszszenövésének egy esetéről.“ E dolgozatok valamenynyien folyóiratunkban, az utolsó pedig német nyelven még a „Centralblatt für Chirurgie“ című szaklapban is megjelent.

1879-ben „a vizsérv gyökeres műtétének egy esetét“ mutatta be. 1880-ban az „izületi bántalmak Carbolsavval“ kezeléséről, s ugyan ez évi decemberi szakülésen „a sérvek tanának történetéről“ tartott előadást.

Ez volt utolsó munkája, egy nagyobb terjedelmű mű, hosszas tanulmányai és kutatásai eredménye. Ugyan e munkának kivonata megjelent németül a „Deutsches Archiv für Geschichte der Medicin u. medicinischen Geografie“ című folyóiratban e cím alatt „Kritische Bemerkungen zur Geschichte der Lehre von den Bruch.“ E dolgozatának azonban csakis első része jelent meg Gyergyai életében, a második része jelenleg sajtó alatt van és legközelebb fog megjelenni.

Ezen említett dolgozatokon kívül egy nagyobb szabású „a sebéset fejlődésének történetét“ tárgyaló munkájának megírásán fáradozott, mely munkából a reá fordított hosszas és fárasztó tanul-

mányok és buvárkodások daczára, fájdalom! csak egyes töredékek maradtak hátra.

Ezekből láthatjuk, hogy Gyergyai Árpád ha nem is alkotott korszakot műveivel, mégis a tudománynak jelentékeny szolgálatakat tett és szép nyelven írt higgadt gondolkozást, mély tanulmányt eláruló dolgozataival nem csak a hazai, hanem a külföldi irodalomban is állandó helyet biztosított magának.

Orvosi képzettségétől eltekintve Gyergyai Árpád kitünő műveltségű ember volt, ki sokoldalú olvasottsága, bő nyelvismerete, szerény, udvarias, mindig finom modoráért, jellemzőségeért igen szerencsés képviselője volt az orvosi karnak a társadalmi téren is, 1878 nyarán vette nőül Wieland Ágnes, Wieland Ödön kedves leányát, kivel három évig a legboldogabb családi életet élte.

A sors nem engedte meg, hogy családi életet alkosson magának, mely után anynyira vágyódott, s a mi képezte a legutóbbi napokban egyedüli hő reményét. Gyászolják őt örökre a hátramaradott öreg édesanya, a kétségbeesett imádott nő, a rokonok, barátok, pályatársak nagy száma. Gyászolják és emlékét soha feledni nem fogják a betegek, kiknek fényes termekben és szegény viskókban egyaránt mindig készséggel, lelkiismeretes odaadással enyhítette szenvedéseit.

Gyászolni és feledni nem fogjuk mi, barátai, pályatársai! Hisz úgy hiszem, felesleges is tovább fejtegetnem, hogy milyen volt Gyergyai Árpád mint barát és pályatárs. Mindnyájan ismertük őt, mindnyájan érezzük ama veszteséget, melyet elhunytá által szenvedtünk! Mindnyájunk előtt feledhetlen lesz vidám, megnyerő arca, nyájas, előzékeny modora, s azt hiszem mindenki, ki ismerte és szerette őt, meg fogja örökké őrizni emlékét szívében, úgy hogy méltán alkalmazhatni reá a költőnek ama szavait:

„Execi monumentum aere perennius.“

A SÉRVKIZÁRÁS TANÁNAK ÉS GYÓGYKEZELÉSÉNEK TÖRTÉNELME AZ Ó KORBAN.

Dr. Gyergyai Árpádtól.)*

Sérvek kiszorulása által okozott tüneteket már a legrégebb orvosok észleltek, azonban hiányos boncztani ismereteik miatt nem voltak képesek a bántalom okát és lényegét helyesen magyarázni. Ókori írónál a belek megszűkülése és belső elzáródásáról (*εἰλεῖς*, *volvulus*) szóló fejezetekben, a betegséget előidéző okok között, találunk kiszorult sérvekre vonatkozó megjegyzéseket.

A Hippokratesről (460—377) Kr. e.) nevezett gyűjteményben, mely tudomás szerint nem csak az ő iratait tartalmazza, bizonyos Pittakos nevű beteg esete van például felhozva a has alsó részén előforduló olyan bántalmak említésénél, melyek ütés, feszítés vagy ráugrás következtében támadva fájdalmat, nyugtalanságot végre bélsárhányást okoznak. „Quae ad imum ventrem rupta fiunt, si circa pubem accedunt, ut plurimum statim sunt indolentia. Quod si dextram umbilici superiorem partem attingat, dolorem et corporis jactationem afferunt, et stercoris per vomitum educationem, velut etiam Pittaco accidit. Fiunt autem rupta ex plaga aut diruptione aut alterius assultu.“¹⁾

Caelius Aurelianus „de celeribus et tardis passionibus“ (de morbis acutis et chronicis) czimű művében leírja, hogy kos-i Praxagoras (341. Kr. e.) mily eljárást követett az ileus gyógy-

*) Elhunyt tagtársunk nagyobb terjedelmű történelmi tanulmányából, melyet mult évi deczembeti szakülésünkön előadott, az ó korra vonatkozó részletet a következő sorokban közöljük. Az egész munka körülbelül hat nyomott ivre terjedett volna. Nagyobb részt össze is volt már állítva, csak a nyomdai szövegezés maradt még el a közép és új korra vonatkozólag. E töredék is, mint emlék, elég érdekes arra, hogy korán elhunyt szerzője újabb tudományos törekvését elbűnk tárja az orvosi irodalomnak e fájdalom csak kevesek által cultivált ágában.

Hőgyes Endre.

¹⁾ De morb. vulg. (Epid.) Lib. II. 1. — Anutius Joësius fordítása. Francof. 1624. p. 1008.

kezelésénél. Különböző szerek felsorolása után így folytatja: „Item omne stercus per vomitum emissum tumoris intestinorum est argumentum. Non enim sine tumore nimio hoc perfici potest. Nam ex intestinis expressum per ventrem transiens, stomachoque incidens stercus per eam partem executitur, quo probatur magnificam mortem Praxagoras magis quam curationem voluisse scribere. Quibusdam etiam manibus premens intestina, magna quassatione vexavit, quibus intestinum, quod Graeci *τυφλόν έντερον* appellant, in folliculum (scrotum) fuerat lapsum, pluribus stercoribus confertum. Item confectis quibusdam supradictis adjutoriis, dividendum ventrem probat pubetenus: dividendum etiam intestinum rectum, atque detracto stercore consuendum dicit, in protervam veniens chirurgiam. Oportebat enim, si ad hoc accedendum necessitas imperabat, enterocelicorum approbare curationem.“²⁾

Caelius Aurelianus, ki valószínűleg a negyedik század elején élt, heveny és idült kórokról írt könyveit ephezosi Soranosnak (2-ik század Kr. u.) hasonló című görög nyelven írt műve után szerkesztette, kétségen kívül saját felfogása szerint módosítva. Ott hol mások nézeteiről ír, szigoruan bírál; néha épen gúnyos megjegyzéseket tesz. Ezekhez járul a rossz latinság és különös zavart irány. Nem lehet tehát határozottan eldönteni, vajon a „berek gyurása“ sérvvisszahelyezésnek és a „has felmetszése“ sérvműtétnek tekinthető-e, mint ezt régibb véleményekkel szemben Prudent Hévin³⁾, újabban Eduard Albert⁴⁾ és Uhde⁵⁾ magyarázzák. Praxagoras idejében a sérvképződés és kiszorulás mechanizmusát oly kevésbé ismerték, hogy a fennebbi magyarázatot azon értelemben, mintha sérvmetszést akartak volna végezni, elfogadni nem lehet. Hogy a „dividendus venter“ csak a berek felső része volt, kétséget nem szenved, azonban hiányzik minden célzás a

²⁾ Acut. morb. III. 17. De acuto tormento, quod Graeci Ileon appellant.

³⁾ Recherches historiques sur la gastrotomie. Mémoires de l'Acad. royale de Chirurgie. Tome IV. 1784. p. 201.

⁴⁾ Beiträge zur Geschichte der Chirurgie. Die Herniologie der Alten. 1878. S. 123.

⁵⁾ Pitha-Billroth's Chirurgie. Innere Eieklemmungen. S. 1.

herniotomia leglényegesebb részére, a sérvkapu tágítására. Erre bizonyosan nem is gondoltak. Már pedig valamely kérdés történelmi tárgyalásánál mindig csak az akkori elmélet, felfogás, műtétnél a czél, veendő tekintetbe. Legvalószínűbb, hogy Praxagoras a borékba lecsuszott vakbélben meggyült bélsárt akarta csupán „magna quassatione“ szétnyomni, vagy ha ez nem sikerült, műtét által eltávolítani. Carl Beck azon újabb magyarázata, hogy az idézett leírásban a műtét üszök által van javalva⁶⁾, minden alapot nélkülöz. Az utolsó mondat: Oportebat enim etc. Caelius Aurelianusnak saját, gunytól nem ment megjegyzése. Anynyi mindenestre áll, hogy a Pittakos esete és ez a két legrégebbi eredetű adat, mely kizsorzult sérv észlelését bizonyítja.

Az idézett fejezetben Caelius Aurelianusnál tarentumi Heraklidestől (230. Kr. e.), a híres empiricustól is fordul elő rövid megjegyzés az ileus tünetei között: „... aliquando etiam, ut Heraclides Tarentinus memorat, quarto libro de internis passionibus, intestinorum verticula distentis cutibus apparent, cum peritoneo disjecto sola fuerit ac superposita cutis.“ Ez is kizsorzult sérvre vonatkozik.

Némileg rendszeres leírást először A. Cornelius Celsus (25 - 30. Kr. e. — 45—50 Kr. u.) művében „de re medica“ találunk. E könyv tárgyunkat illetve azon haladás eredményét ismerteti meg velünk, melyet a herniologia 400 év alatt, Hippokrates kora és az alexandriai iskola alapítása óta tett.

Celsus a sérvképződést különféleképen magyarázza. Egyik esetben a hashártya elrepedésének következményeként írja le: „Interdum autem vel ex ictu aliquo, vel retentu diutius spiritu, vel sub gravi fasee, interior abdominis membrana, superiore cute integra, rumitur.... Sequitur autem, quum superior caro mollis sit, ut non satis intestina contineat, hisque intenta cutis indecora intumescat.“ (Lib. VII. 17.) Ez a mi has- és lágyéksérvünknek felel meg, midőn ez utóbbi még kicsiny és nem sülyedt lefelé. Gyógyítására Celsus különböző műtéteket említ, ilyenek: alakötés, bemetszés, a hashártya széleinek felfrissítése, egyesítés varratok által.

⁶⁾ Langenbech's Archiv für klin. Chir. XXV, 1880. S. 73.

Nagyobb lágýéksérvek a herék betegségei közé vannak sorolva, mint a lágýéktól eredő és a beleket az alsóbb részekről elválasztó burok (tunica) átszakadásának következményei. Celsus ugyan is a herét burkai által képezett külön ürben lenni vélte, melybe a hasürből csak úgy juthatott a sérvtartalom, ha nem csak a hashártya, hanem a középső burok is átszakadt. A cseplesz vagy bél a nyitott úton saját súlyánál fogva lefelé ereszkedett, széttágítva a rostos és nyulékony burkokat. Celsus csak ezt az alakot nevezi herniának.

„Siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quae diducere ab inferioribus partibus intestina debuit: tum pondere eo devolvitur aut omentum aut etiam intestinum: idque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes nisum, subinde nervosas tunicas, et ob id ejus rei patientes, diducit. *Ἐντεροκήλη* et *ἑπιπλοκήλη* Graeci vocant: apud nos indecorum, sed commune his, herniae nomen est.“ (Lib. VII. 18.)

A sérv tünetjeinek leírása után következik a kiszorulásra vonatkozó hely, mely azt bélsár meggyülésének tulajdonítja: „Nonnunquam autem *stercore accepto vastius tumet, retroque compelli non potest: adfertque tum dolorem et seroto et inguinibus et abdomini; nonnunquam stomachus quoque affectus primus ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram.*“

Celsus a műtétet csak visszahelyezhető bélsérveknél ajánlja (Lib. VII. 20.) Gyermekeknél véleménye szerint nincsen szükség reá, mert megfelelő párnával ellátott kötelék alatt az átszakadt hártya öszszegyógyulhat. Feleslegesnek tartja nagy (visszahelyezhetlen) bélsérveknél, ha nem is fájdalmasok, mivel a borékból ugyan fennebb lehetne szorítani a sérv tartalmát, ha csak lobosodás nem jönne közbe, de az a lágýékban megmaradva itt képezne dagot. A latin szöveg így hangzik: „*Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est; non quo excludi a seroto non possint, nisi tamen id inflammatio prohibuit, sed quod repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.*“ Paul Broca ehez a következő megjegyzést csatolja: „il est difficile cependant de ne pas voir

dans ce passage deux choses: 1) l'inflammation des grosse hernies, 2) la difficulté ou même l'impossibilité de réduire les hernies enflammées⁷⁾ és ebből azt akarja kimagyarázni, hogy Celsus említi a lobot, mint a visszahelyezés egyik akadályát, legelőször. Ezen értelmezés téves. A fájdalomosság kizárása, kizárja a lobot. Ez, Celsus szerint, csak utólagosan, a műtét következtében fellépve, hiúsíthatná meg az elérhető csekély eredményt.

Végre kiszorult sérvnél sem ajánlja Celsus a műtétet: „*rurus si aetas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magni patet, adjiciunturque dolor et vomitus, quae ex stercore, ex eruditate eo delapso, fere accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est.*“ A bajon más módon kell segíteni: „*sanguis mitti ex brachio debet; deinde si vires patiuntur, imperande tridui abstinentia est.*“ Ezek mellett cataplasma lenmagból mézes borba főzve, külső szerek, meleg fürdők alkalmazandók. A beteg könnyű és meleg ételt kaphat. Csőre nem észszerű „*id deducere aliquid in serotum potest, educere ex eo non potest.*“

Feltűnő, hogy szabad sérvéknél javálva van a műtét, míg visszahelyezhetetlen, habár nem fájdalmas, és kiszorult sérvnél Celsus azt veszedelmesnek tartja. E felfogás azon körülményben leli magyarázatát, hogy a régiek a levegő ártalmas hatásától nagyon féltették a beleket. A hasfalak átható sebeinél és belek előesésénél (Cap. 16.) olvassuk a következő figyelmeztetést: „*cum magna festinatione succurrendum est: momento enim alienantur externo et insueto spiritu circumdata (intestina).*“ Fennebb is hangsúlyozva volt lob közbejövételének veszélye visszahelyezhetetlen sérv műtéténél. Tehát csak midőn a belek előre voltak taszíthatók, remélték Celsus szerint sikerrel végezhetni a műtétet. E vélemény mindenesetre tapasztalaton alapuló elővigyázatból eredt és nem volt „*theoreticus* előítélet, nemo az elfogultságnak, mi a közellévő helyest nem engedi felismernünk,“ mint azt Ed. Albert fogja fel (id. h. 140. o.) Az alexandriai iskolánál bizonyosan ismerték Praxagoras műtét-kísérleteit, hiszen ő volt Herophilus

⁷⁾ De l'étranglement dans les hernies abdominales etc. Thèse de Concours. Paris 1853. p. 35.

egyik tanítója és könyveiből még sok meg volt az első évszázakban Kr. után. Miután Celsus, ki művét főként az alexandriai iskola tanainak nyomán írta, mint általánosan ismert dolgot említi, hogy kiszorult sérvnél nem lehet veszély nélkül kést használni, nyilvánosan következik, hogy az alexandriai sebészeknek számos kedvezőtlen kimenetelű kísérlet után kellett azon meggyőződésre jutniok, hogy a műtét, ugy a mint ők azt végezni tudták, czélszerűtlen és veszélyes.

Kappadokiai Aretaiosnak (első század végén Kr. u.) megmaradt műveiben megint csak a volvulusról szóló fejezetekben találjuk a sérvkiszorulás ismeretének nyomait: „Volvuli causa est perpetua ciborum multorum inusitatorumque corruptio. . . . Ad haec iis volvulus accidit, quibus intestinum cum stercore in scrotum procidit, neque in ventrem repulsum, sed per vim retentum fuit, his inferiora intestina phlegmone vexari solita sunt.“⁸⁾ Gyermekeket ritkábban, öregeket gyakrabban és veszélyesebben ér e baj. Sokan rövid idő alatt meghalnak, másoknál üszökösödés áll be; „intestinum suppurat, deinde nigricans tum et putrefactum excidit, atque ita deficiunt.“

Szépen írja le Aretaios a tüneteket, melyek nyilaló szurásokkal, gyenge émelygéssel kezdődve bélsárhányásig és a legkinzóbb fájdalemakig fokozódnak.

A gyógykezelés⁹⁾ kevés reményt ígér, azonban szükséges a betegnek enyhülést szerezni. Érdekes a következő megjegyzés: „Quandoquidem hominibus ita viventibus mori beatum est: medicum autem cuique mortem inferre nefas ducitur. Sed fas est interdum, quum praesentia mala evadi non posse manifeste praevideat, gravitate capitis torpida aegrotum sopire.“ Ezért ajánlja Aretaios az érmetszést, midőn lob tételezhető fel; ellenkező esetben hánytatókat, különféle főzeteket, borogatást, csőrét, száraz köppelyt a lágyék tájra.

Az ókorból Oribasios (326—403) műveiben maradt reánk a sérvek tanának legterjedelmesebb leírása Heliodoros (első század Kr. u.) által. Épen azon fejezetek azonban, melyekben szó lehetne

⁸⁾ De causis et signis acut. morb. Lib. II. 6.

⁹⁾ De curat. acut. morb. Lib. II. 5.

sérvek kiszorulásáról, hiányzanak. Csak egy helyen van röviden megemlítve, hogy ha a bél a megnyult hashártyával összenőtt, a bélsárnak és gázoknak okvetetlenül át kell a herezacskón haladniok, mi a belek felfuvódása vagy megtelése miatt roppant fájdalmakat okozhat (*ὀδυνῶνται οὖν ἰσχυρῶς ἐν τε ταῖς πνευματώσεσιν, ἐν τε ταῖς πληθώρασι*). . . . Ilyen betegeknel csakhamar veszélyes tünetek lépnek fel (*οἱ δε κίαντοι διὰ ταχέων ἐξακολουθοῦσιν ἐπι τούτων*)...¹⁰). A fejezet itt, a legérdekesebb helyen, megszakad.

Ugyanezen gyűjteményben, ismeretlen bizanzi író által készített kivonatok között, melyeknek eredeti szövege szintén elveszett, meg van említve, hogy az ileus beleknek a borékba ereszkedése következtében is támad (*σπρίσεται καὶ ἐπι ταῖς τῶν ἐντέρων εἰς ὄσχεον κατολισθήσει*) és tovább, hogy minő kezelést kell alkalmazni, midőn bél csuszott a borékba és ileus tünetei fenyegetnek:

Aëtios gyűjteményében (6-ik század Kr. e.) Archigenes-től (54—117) van átvéve a volvulusról szóló egész fejezet és ebben a következő sorok: „De volvulo Archigenis . . . Contingit et iis quibus intestinum in scrotum una cum stercore delapsum est, indeque violenter retrusum ex eoque inflammatum existit“¹¹) A kezelésnél, ha ezen említett körülmény okozza a volvulust, ajánlja, hogy a beteget fejfelé fektetve, azonnal meg kell kíséreni a lecsuszott beleknek visszanyomását, mi ha sikerült, kötelék alkalmazandó. Azután így folytatja: „Si vero jam ex compressione inflammatis aborta sit, torminaque ac inflammationes accedant, etiam hos ipsos venaessectione curandos censeo, in inediaque ad tertium usque diem servandos.“ Érmetszés és három napig tartó böjtölés, kataplasma árpaliszttól, meleg olajjal öntözés, scarificatio, mint Celsusnál és Oribasiosnál.

A bélsérvekről irt fejezetet Aëtios alexandriai Leonides (2-ik század Kr. u.) művéből vette át. „Hernia intestinorum est intestini aliquando ad inquem aliquando ad scrotum delapsus, qui multarum molestiarum author est. Nam et deformitatem et miseram vitam et mortis periculum inducit, quandó intestina duris recremen-

¹⁰) Oeuvres d'Oribase (Édit, Daremberg) Tome IV. Livre L. 44.

¹¹) Collect. Stephani. — Tetrobibl. III. Sermo I. 27.

tis distenta, ad serotum delata condensatur. Inde enim tormina volvulosa ac saepe inflammationes succedunt, ex quibus perniciēs consequitur.“ (Tetrab. IV. Sermo II. 23.)

A következő fejezetben leírt kezelés szintén ismétlése a fentebbieknek: „Proinde delapso ad serotum intestino et volvulosis torminibus divexantibus, statim conabimur, declivi locato aegro, diductis ennibus intestina sensim ad inguem reducere ac reducta commondis ligamentis retinere. At si partes seroto vicinae vehementibus doloribus una cum inflammatione vexentur, tormina item ac flatus adsint, tam diu differenda est reductio donec quieverint.“ Környékét előbb olaj- és borba áztatott gyapjuval kell borongatni, azután öntözni is; a fájdalmas helyeken bemetszések teendők „neglectae enim saepe mortificantur.“ Ha a beteg javult, tapasztok alkalmazandók, és hogy visszaesés ne következék, folytonosan kötéléket kell hordoznia.

A hetedik század első feléből aeginaei Paulos becses művében megint csak az ileus okai között fedezünk fel sérvkiszorulásra vonatkozó helyeket: „Conflatur autem affectio . . . et ex intestinorum in serotum delapso.“¹²⁾ A fejezet végén következő sorok szolgálnak kiegészítésül; „Si vero ob delapsum intestini in serotum affectio facta est, statim ipsis sursum vergente figura reclinatis, delapsum intestinum ad ineuem retrudemus et ligamento hoc retinebimus.“

A bélsérvek tárgyalásánál¹³⁾ semmit sem ír Paulos a kiszorulásról, csupán röviden említi meg, hogy bélsárnak a borékba tartozkodása gyakran veszélyt is okozhat (*καὶ ἡ τοῦ κόπρου δὲ εἰς ὄσχεον ἀπόληψις κίνδυνον ἀκείτοις πολλὰκις ἐπιφέρει*).

Az ó-kor sebészei a sérvek boncztanával nem voltak tisztában. Általában megemlítendő, hogy a valódi sérvek közül csak a köldöksérvet és a lágyéksérvet ismerték. Celsus, mint fennebb részlete-

¹²⁾ Lib. III- Cap. 43. Collect. Stephani.

¹³⁾ Lib. VI, 65. — René Bria u. Chirurgie de Paul d'Egine Paris. 1855. Texte grec. p. 376.

sen idéztem, azon véleményben volt, hogy a hashártya minden esetben esetben elreped. Sokan¹⁴⁾ azt állítják ugyan, hogy Celsus a hashártya megnyulását is említi, mint a sérvképződés okát. Én ezt kifejezve sehol sem találtam. Paul Broca értekezésében ugyanily értelemben nyilatkozik: „Du temps de Celse, on croyait que le péritoine était toujours rompu. C'est par erreur que Dujardin a dit, dans son histoire de la Chirurgie, que Celse admettait des hernies par simple relâchement du péritoine“ (i. h. 92. o.). Az ellenkező magyarázatra a VII. könyv 18. fejj. következő sorai adhattak okot: „Sub hoc (seroto) igitur plura vitia esse consuerunt: que modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modo his integris fiunt.“ Ámde ezután következik a megkülönböztetés. Midőn elszakad az említett burok, sérv képződik (1. 5. o. „Siquidem interdum etc.); midőn pedig ép marad, de kitágul, oedema és hydrocele: „Integris vero membranis interdum eam partem humor distringit. Atque ejus quoque species duae sunt“ etc. A többi ó-kori író (Heliodoros, Leonides, Paulos) ellenben és Galenos (131—201) is, a hashártya megrepedésén kívül ennek megnyulását is említik, minélfogva kétféle sérvet különböztettek meg, egyiket sérvtömlővel, a másikat a nélkül. Galenos következőleg ír: „Membrana autem interiore vulnerata aut rupta, post non conglutinata tumor mollis fit in loco: si vero in inguine fiat, bubonocoelem vocant. Si in umbilico accidat hoc, exomphalos vocant nonnulli medicis eos qui sic affecti sunt. Peritonaeci autem solius non est harum affectionum ulla, sed oportet omnino ipsius quoque musculi nerveam appendicem affectam esse, quam in dissectoriis tractatibus, qualisnam fit ostendi. He igitur affactiones transversorum musculorum sunt. Qui vero in inguine ramices sunt obliquorum, aut rupta aut dilatata cum peritonaea tunica, ipsorum appendice, quae eo in loco est.“¹⁵⁾ Sőt Leonides szerint, midőn a sérv a heréig lenyulik, nem csak a hashártya, hanem a tunica vaginalis is átszakad: „Quod si plaga adeo violenta

¹⁴⁾ Wernher, Archiv f. klin. Chir. XIV. 1872. S. 163. — Haeser, Geschichte der Medicin. I. 1875. S. 505. és Deutsche Chirurgie. I. Heft. 1879. S. 13. — Albert, l. c. S. 132.

¹⁵⁾ De tumoribus praeter naturam. Horatio Limano interpr. Basil. 1542.

contigerit, ut simul et peritoneae membrana et rubicunda¹⁶⁾ tunica rumpantur, tunc intestina repente nudo testiculo occurrentia ad scrotum praecipitantur.“¹⁷⁾

Hogy ütés következtében támadt sérvnél miért reped meg csak a hashártya, mely legfelül van, míg a hasfalak sértetlenül maradnak, Kassios, a Jatrosophista (2-ik század Kr. u.) következőképp magyarázza: „Ennek oka a részek természetében fekszik; a hasfalak husosak, míg a hashártya feszült; tehát ellenállván az ütésnek, megreped“ (*τόντον ἢ αἰτία αὐτῆ τῶν σωματίων ἢ φύσις· τὸ μὲν ἐποχάσιον σαρκῶδες ἐστὶ, τὸ δὲ περιτόναιον τεταμένον ἀντιπλάσχον οὖν τῷ προσπίπτοντι, ῥήγνται.*¹⁸⁾

Aëtios szerint a hashártya megnyulása miatt képződött sérvet meg lehet néha összehúzó szerek alkalmazása vagy égetés által gyógyítani (Tetr. IV. Serm. II. 24.). Az elé sorolt mindenféle kenőcs és összeragasztó (agglutinans) szerek közül nem érdektelen a következő és különösen jellemző a hozzácsatolt figyelmeztetés: „Aliud Theodori, admirandum ad herniam intestinorum, quod nos experti sumus et cum multorum admiratione sanavimus; curat magnas et diuturnas affectiones. Chartam in aqua frigida ad triduum macedifico, et ubi humorem velut spongia imbiberit, ex ea pilam facito quam reducto prius intestino inguini adhibeto et alligato, neque ante tertium diem exsolvito; tertio enim die miraberis de efficacia ipsius. At vero aegro minime indicabis quid sit id medicaminis, sed chartam vel panniculo involves, vel atro colore tinges, neque vero tu vilitatem rei despicias.“

Leonides szerint a szakadás miatt létrejött sérv könnyebben gyógyul; mindkettőt azonban csak a sebészet képes orvosolni (sola

¹⁶⁾ Vaginalis helyett. Fabrizio di Acquapendente megjegyzi, hogy e burkot különböző képen nevezték: haec tunica a Galeno *ἐντροχειδής* idest vaginalis dicta est. A Celso *ἐλαφροειδής*, quia tenuis. ab aliis *ἐρντροχειδής*, quia rubra, quod vasis intertexta est, a Paulo demum *ἐλντροχειδής*, quia gyros vasorum delineat, appellata est. (De chirurg. operationibus. De testic. chirurgia.)

¹⁷⁾ Kurz Sprengel.

¹⁸⁾ Ideler. *Physici et medici graeci minores*. I. 1841. p. 167. *Κασσίον Ιατρικαὶ ἀπορίαι καὶ προβλήματα φυσικὰ*. 84.

chirurgia curari potest). A szabad sérveknek legáltalánosabban gyakorolt kezelése csakugyan a gyökeres műtét volt. Celsus részletesen, habár nem elég világosan írja le az eljárást. A herezacskón három réteget különböztet meg: a legelső vékony fehér burkot (*ἐλτροειδής*, vaginalis), a középső erősebbet (*δαφνός*) és a külső bőrt (*ὄσχεον*, serotum). Sérvnél a belek a középső burok alatt vannak, írja Celsus, ezt kell felhasítani és belőle lehető nagy darabot kimetszeni, valamint a külső sebnyílás széléből is keskeny szalagot levágni, hogy a seb nagyobb legyen és több húsképződéssel gyógyuljon (quo major plaga sit et plus creare carnis possit). Miután szerinte a hashártya minden esetben elreped, alaptalanul jegyzi fel hibául E. Albert (i. h. 142. l.), hogy Celsus a sérvtömlő kezeléséről mit sem mond.

Heliodoros leírásából Oribasiosnál számos fejezet és épen azok is elvesztek, melyek a herezacskó boncztanát és a bélsérv műtétét általánosságban tárgyalják¹⁹⁾. A megelőző részletekből azonban kitűnik, hogy Heliodoros, valamint Paulos is, ugyanazon részekre osztották a herezacskót mint Celsus, azon eltéréssel, hogy Heliodoros az *ἐλτροειδής* mellett hashártyát is említ, Paulos pedig azt határozottan a hashártyától eredőnek mondja (*ἐκ τοῦ περιτονίου τὴν γένεσιν ἔχων κίτωνος*. VI.). A *κρημασίη*, más néven *παρρασίτης*, mind a háromnál a vas deferens-t jelentette, mi azért különös, mert Galenos már, mint a here felhuzó izmát, helyesen írta le és e leírást Oribasios is átvette művének boncztani részében. (XXV. könyv. 50. fejez.)

A mi a műtétet illeti, a meglevő fejezetekben terjedelmesen magyarázza Heliodoros a rétegenként bennebb haladó metszés vezetését, a burkok kiirtását, miként kell a megnyult hashártyát (sérvtömlőt) felkeresni, különválasztani, megcsavarni (*περιστρέφειν*) és egy részét kimetszeni, melyek után a hashártya visszamaradt része a hegbe begyógyul. Odanőtt hashártyarészlet levágva a béllal

¹⁹⁾ A Vatikánban levő kézirat mutató tábláján számos és ezek közt több sérvekre vonatkozó fejezet ezime van felsorolva, melyeknek szövegét nem találták meg.

együtt visszahelyezendő. Minő eljárást ajánlott Heliodoros oly sérveknél, melyek repedés miatt képződtek, mit tett kiszorult sérvekkel, ezen kérdésekre a felelet hiányzik.

Aeginai Paulos határozottan kijelenti, hogy csak a hashártya megnyulása által támadt sérvet lehet műteni, a másikat nem (*ὅτε τὴν κατὰ ῥῆξιν ἐντεροκήλην χειρουργίας ὑποβαλοῦμεν. Μόνην δὲ τὴν καὶ ἐπέκτασιν ἐντεροκήλην χειρουργοῦμεν. VI. 65.*). Haeser, azt hiszem, tévedésből írta megfordítva²⁰⁾. A műtét leírása anynyiban különbözik Heliodorosétól, hogy Paulos a sérvtömlőt nem csavarja meg, hanem kétszeresen leköti, azután kimetszve azt a herét is eltávolítja.

Paulos az idézett fejezet (VI. 65.) végén írja, hogy nagyon ügyes sebészek, vérzéstől félvén, tüzes vassal égették a sebet; műtét után pedig egy hét elteltéig naponként ötször is fűröszötték a beteget meleg vízben, minek nagyon jó hatása volt, mert a gyógyulás lob nélkül és gyorsabban folyt le. Mindenesetre nevezetes észlelet!

A bubonokele, kis lágyéksérv, melyet Paulos a megnyulás által keletkezett boréksérv megelőző alakjának tartott, műtét által és tüzes vassal kezeltetett. A harántmetszés által felfedett hashártya legdomborubb részére kutasz gombját illesztették, melylyel a sérv tartalmát a hasürbe nyomták és csak miután a hashártyának kétfelelől kiálló ránczai varratok által egyesítették, huzzták vissza a kutaszt. Az izzó hő alkalmazására különböző alaku vasakat használtak, a lágyrészeket mélyen beégetve (Paulos. VI. 66.)

A here kiirtását gyökeres műtétnél a sebészet haladásában nagy visszaesésnek tekintik (Haeser, Albert), habár Paulosnak megvolt erre oka. Utasítása szerint ugyanis a lekötésnél oly erősen meg kellett szorítani a fonalakat, hogy egyetlen egy edény se vihessen táplálékot a herének, nehogy lob lépjen föl. (*ὅνα δὲ μὴ ἐντεῦθεν φλεγμονὴ γένηται. VI. 65.*) Az előbbi fejezetben pedig azon megjegyzést olvassuk, hogy vizsérv műtétnél, Lenoides szerint, ha vala-

²⁰⁾ Deutsche Chirurgie. I. Heft. S. 13. „Bei Hernien durch zerreiſſung (also wohl bei grossen und schwer zurück zu haltenden Brüchen) kann die Radical-Operation zur Anwendung kommen.“

mennyi viszeret le kell kötni, a herét is el kell távolítani, nehogy ez megfosztva tápláló edényeitől elsorvadjon (*ὅνα μὴ τῶν τροφόντων ἐστερημένος ἀγγείων ἀπομαρανθῆι*, VI. 64.). Az akkori vélemények szerint csak a viszerék táplálták a heréket. A here kiirtása tehát a sérvműtét által indokolva van, mihez járulhatott azon tapasztalat, hogy az üres borék, melynek alján Paulos még ellennyilást is csinált, biztosabban gyógyult.

Ha ezek mellett tekintetbe vesszük azt, hogy a Celsus és Orisbasios által leírt módszerek nem igen vezethettek célhoz, mivel mostani tapasztalataink után ítélve a legtöbb esetben bizonyosan ujraképződött a sérv, meg kell vallanunk, hogy Paulos nem ok nélkül igyekezett új módszert kitalálni. Azon időben még nem voltak használható sérvkötők. Biztos segínyt e rendkívül alkalmatlan és veszélyes bántalom ellen csak a gyökeres műtét nyújthatott. Azt pedig fel kell tennünk, hogy az ondózsínor begyógyulása után a hegbe ritkábban észleltek visszaesést, mert különben nem tartották volna e módszert oly hosszú időn át a legjobbnak. Chauliac, Franco és többen állítják azt, mint alább látni fogjuk, hogy a here eltávolításával biztosabb a gyógyulás, sőt legujabban Aug. Socin a sérvek gyökeres műtétéről irt értekezésében az állandó gyógyulás főakadályát szintén azon körülményben keresi, hogy az elzárandó lágyékesatornában meg kell hagynunk az ondózsínórt, egy többé-kevésbé mozgó, tetemes nyulásnak és térfogatváltozásnak alávetett szervet ²¹⁾.

Mindezek után a here kiirtását sérvműtétnél valóban nem tekinthetjük hátraesésnek. Az ondózsínor lekötése és átmetszése biztosabbá tette a sikert és szükségképen maga után vonta a here eltávolítását. Paulos, véleményem szerint, szenvedő kortársai javára egy lépéssel előre haladt a lágyéksérvek gyógyításában.

²¹⁾ Archiv für klin. Chirurgie. XXIV. 1879. S. 397. „Bei Leistenhernien muss im dem zu verchliessenden Kanal ein mehr oder weniger bewegliches, vielen Dehnungen und Volumsveränderungen unterworfenes Organ, der Samenstrang, belassen werden. Diesen Umstand betrachte ich als das Haupthinderniss, welches sich der Radicalcur der Leistenhernien entgegensetzt. Die alten Bruchschneider, welche der Exstirpation des Bruchsaches die Castration hinzufügten, hatten dasselbe richtig erkannt.

Sérvek kiszorulásának okául az ó-kori sebészek kivétel nélkül béltartalom felhalmozódását tekintették és, mint az ileust, külső és belső szerekkel igyekeztek gyógyítani. Mütétet, Praxagoras idézett kísérletein kívül, egyik sem emlit. Valószínűleg a levegő rosz hatásától már kifejlődhetett lohtól vagy a visszahelyezés lehetetlenségétől félték, vagy talán nem is gondoltak arra, hogy az alexandriai iskola tanítása ellen cselekedjenek. Ámbár midőn a hasfalak sebein át előesett bélkacsot nem lehetett könnyen benyomni, tudták késsel tágitani a nyilást (Celsus, Paulus), mit kiszorult sérveknél is tehetek volna.

(A kézirat ezután következő részletei, noha adatai egészen a jelen korig terjednek, a szövegezés hézagossága miatt nem közölhetők.)

KÖZLEMÉNYEK A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNY-EGYETEM
ÉLETTANI INTÉZETÉBŐL.

Klug Nándor tanártól.

V.¹⁾

A szívlökés egyes szakaszainak időarányáról.

Minden szívlökés bizonyos határozott változatlan sorrendben foly le. Ezen sorrend tudvalevőleg a pitvarok összehúzódásában (systole) és a gyomrok tágulásában (diastole), valamint a gyomrok összehúzódásában és a pitvarok tágulásában áll.

A szívlökés ezen egyes szakaszainak viszonylagos időtartamát Volkman n¹⁾ élő emberen az által törekedett meghatározni, hogy meghatározta a két szívhangot elválasztó időközt. Ezen mérések szerint az első szívhangot a másodiktól, valamint ez utóbbit a következőtől elválasztó időközök egymáshoz úgy aránylanak mint 96:100-hoz. Az első időszakban a szívgyomrok összehúzódnak és a pitvarok tágulnak. A pitvarok tágulása azonban ezen időszakban nem fejeződik be, hanem kiterjed még a második időszak egy részére is. Ezt követi a pitvarok összehúzódása és a gyomrok tágulása.

A pitvarösszehúzódás aránylag rövid időtartamára Volkman n azon kisebb akadályból következtet, melyet a pitvaroknak leküzdeni kell, hogy a vért a szívgyomrokba behajtsák.

Lehet, hogy Volkman n a szívlökés egyes szakaszainak időtartamát helyesen ítélte meg, de vizsgálatai által egyebet, mint az egyes szívhangokat elválasztó időközök nagyságát, nem határozott meg. Azon körülmény tudniillik, hogy a pitvaroknak kisebb akadálylyal kell megküzdeni, midőn a vért a szívgyomrokba behajtják, mint ez utóbbiaknak, midőn azt az ütőerekbe lökik, nem bizonyítja azt, hogy a pitvarok összehúzódásának a gyomrokénál rövidebb időig tartani kell. Mert ha így, akkor hasonló alapon következtethető

¹⁾ Lásd ezen Értesítő és az Orvosi Hetilap 1880. évfolyamát.

²⁾ Zeitschrift f. rationelle Medicin. 1854. 3. k. 321. l.

volna az is, hogy a jobb szívgyomor összehúzódása rövidebb időig tart mint a bal-é, mivel annak is kisebb akadálylyal kell megküzdenni midőn a vért a tüdő ütőerébe hajtja, mint a balnak midőn azt a függőérbe veti.

Volkmann vizsgálataiból tehát, a pitvarok összehúzódásának és tágulásának időtartama, nem állapítható meg.

Volkmann¹⁾ a békaszívet is megfigyelései körébe vonta s annak lüktetéseit igen szabályosaknak találta. Szerinte a szívlökés egyik időszaka magába foglalja a pitvarok összehúzódását és a gyomor tágulását, a második a szívgyomor összehúzódását és a pitvarok tágulását. A szív tehát nem szünetel. Mindkét időszak tökéletesen egyforma nagy. A pitvarok összehúzódása a szívgyomor összehúzódása után közvetlenül látszik megindulni. Ezen látszat azonban Volkmann szerint csak onnan van, hogy az összehúzódás kezdete a pitvarfal passiv összeesésének felel meg és így tulajdonképen a táguláshoz tartozik.

Ily módon a békaszív ütemes működésének időviszonya összehangzásban volna az emberszívet illetőleg Volkmann által vonnt következtetésekkel. Volkmann óta a különben oly sok vizsgálat tárgyát képezett békaszív, hason irányú észlelésnek nem vettett alá. — A vizsgálatok kizárólag az emlős- és emberszív ütemes lüktetési időarányának megismerésére irányultak, azonban ezek is, mint a következőkből ki fog tűnni, befejezetteknek nem tekinthetők.

Ide sorozhatók Ludwig és Hoffa²⁾ házinyulon és kutyán tett vizsgálatai, melyek a szívgyomor működésének változásaira a bolygóideg befolyása alatt terjedtek ki. A vizsgálok a kikészített szívre emeltyüt helyeztek, ez pedig a szívmozgásokat a kymographionra jegyezte fel. A bolygóideg átmetszése előtt és után nyert szívlökési görbékéből kitűnt, hogy úgy az összehúzódás mint a tágulás ideje a szívlökések száma szerint változott, de az utóbbi jóval nagyobb arányban.

Donders³⁾ 1865-ben tett kísérleteiben csak az első és má-

¹⁾ F. i. h. 328. I.

²⁾ Zeitschrift f. rat. Medic. 1850. 107. I.

³⁾ Henle- Meisner; Bericht über die Fortschritte der Anatomie und Physiologie im Jahre 1865. 456. I.

sodik szívhang közti időt, tehát a gyomor összehúzódás tartamát (a) és ennek viszonyát az egész szívlökés idejéhez, határozta meg. Sovány egyéneknél, kikkél a szívlökések száma percenként 74·4—93·7 közt ingadozott, a szívgyomrok összehúzódása 0,327—0,311 mp.-et vett igénybe. E szerint az (a) idő, tehát a szívgyomrok összehúzódása, a szívlökések szaporaságától függetlennek lenni látszott. Ellenben midőn az egyén többet mozgott, és szívlökéseinek száma e miatt 63·4-től 124-re szaporodott, az (a) értéke is 0,382-től 0,199 mp.-re szállott le

Marey és Chauveau¹⁾ már 1861-ben vizsgálatokat tettek lovakon, melyekben meghatározták az időarányt a pitvarok és gyomrok összehúzódása illetőleg tágulása közt. Eljárásuk abban állott, hogy két üres kutasz végére egy-egy kaucsukhólyagot erősítettek s ezek közül az egyiket a torkolati visszéren át a jobb szívpitvarba, a másodikat ugyanezen edényen keresztül a jobb szívgyomorba, vezették be. Az üres kutaszoknak a véredényből kiálló szabad vége kancsukész segédelmével egy-egy Marey-féle dobbal — polygraph — állott összeköttetésben, azon czélból, hogy ez a szívpitvar illetőleg gyomor által a kancsukhólyagra gyakorlott nyomást a kymographionra feljegyezhesse. Ezekon kívül a vizsgálók ily üres kutaszokkal összefüggő hólyagokat még az art. carotis-on át az aortába, valamint ennek félholdalakú billentyűjén túl a bal szívgyomorba is bevezettek.

A vizsgálatokból kitűnt: hogy egy-egy szívlökés rendszeren 1,15 másodperczig tartott; hogy a jobb szívpitvar összehúzódásának beálltától a gyomorösszehúzódás beálltáig 0.2 mp. eltelt; hogy a szívgyomrok összehúzódása nem egészen 0.5 míg a pitvarok-é csak 0.2 mp.-et vett igénybe; hogy tehát a pitvarok és gyomrok mintegy 0,45 mp.-ig egyidőben voltak diastoleban, ennyi időig tartott tehát a szívszünet is.

Marey és Chauveau ezen vizsgálata a szív működés egyes szakaszai időarányának első közvetlen mérése volt. Minhogyan azonban fel nem tehető, hogy a kutaszok és hólyag bevezetése a véredényekbe és szívbe, a szívmozgásban tetemes zavart ne okozott volna, ezen vizsgálatok eredménye még további megerősítést igényel.

¹⁾ Marey. Physiologie médicale de la circulation du sang 1863. 70. l. és La Méthode graphique. 1878. 357. l.

Landois¹⁾ a szív működés egyes szakaszainak időarányát embernél a szív lökési görbéből, melyet Marey-féle polygraphphal nyert, igyekezett meghatározni. Szerinte tudniillik ezen görbén a szív működés minden egyes mozzanata, úgy mint a pitvarok és szívgyomorok összehúzódása, a függőér és a tüdőér billentyűinek záródása, a gyomorok elernyedése, ki van fejezve.

A szív szünet és a pitvarok systolejának ideje, mit Landois görbén *ab*-vel megjelöl, szerinte lényegesen függ a szív lökések számától; minél szaporábbak ez utóbbiak, annál rövidebb az *ab* idő is. Egy esetben például, melyben egy percze 55 szív lökés esett, a szünet 0,4, a pitvarok összehúzódása 0,177 mp.-ig tartott. A gyomorösszehúzódás az első szívhangtól a másodikig terjed és kevésbé változó mint az *a b* idő; szaporodott szív működésnél kisebb, ritkultnál nagyobb. Azon egyénnél, kinél 1 mp. alatt 55 szív lökés volt, a gyomorösszehúzódás 0,34 mp.-ig tartott, ellenben szaporodott szív lökésnél csak 0,199 mp.-et vett igénybe.

Noha Landois adatai, mennyiben a szívgyomorra vonatkoznak, feltűnően megegyeznek Donders adataival, ezeknek a szív pitvart illető része nem lehet kielégítő, már azért sem, mivel Landois elmulasztotta bizonyítani azt, hogy a szív lökési görbének ilyen értelmezése mint a minőt ő ennek ad, tényleg helyes s a valónak meg is felel.

A n. accelerans befolyását a szívgyomor összehúzódásainak idejére megvizsgálta Baxt²⁾. Ezen czélból a kísérletre szolgáló kutyára a mellő szívárok felső harmada alsó határának megfelelőleg üvegcsövön átvezetett mozgatható pálcát helyezett. A pálcza a szívgyomor összehúzódásait a kymographion forgó hengerének kormosított lapjára jegyezte fel.

Nyugvó accelerans mellett a szívgyomor összehúzódása 0,214 mp.-ig tartott, míg izgatottnál ennél rövidebb időt foglalt el. Baxt egyúttal észlelte, hogy a szívgyomorösszehúzódás, ilyen accelerans-izgatás következtében, elérheti időtartamának azon minimumát, a

¹⁾ Lehrbuch der Physiologie des Menschen, 94. 1.

²⁾ Archiv f. (Anatomie und) Physiologie 1878. 123. 1.

melyen alól már nem sülyed, még ha a szívlökések szaporasága a nagyobb idegizgatás következtében tovább emelkednék is.

Végre meg kell még emlékeznünk azon észlelésekről is, melyek már több ízben oly embereken tétettek, a kiknél alkalom volt a szívmozgásokat megfigyelni. Egy ilyen esetet irt le például legközelebb François-Frank¹⁾. Ezen eset egy 24 éves ectobia cordis congenita-val bíró, különben egészséges, nő volt. A két szívgyomor, valamint a jobb szívgyomor és fülcse eléggé hozzáférhetőek voltak, hogy ezek mozgása után kardiogramm felvehető legyen. Az itt szerzett adatok Marey és Chauveau lovakon tett kísérletei eredményével összhangzásban vannak. A pitvarok összehúzódása itt is, mint ott, rövid volt s épen megelőzte a gyomrok összehúzódását.

A szív működés egyes szakaszai időarányának ilyen ismerete, kívánatossá tette előttem ezen viszonyt közvetlenül a szíven újból tanulmányozni, és pedig oly eljárás szerint, mely a vérkeringést nem zavarja meg. Ezen czélból hasonló elven alapuló eljárást követtem, mint a milyent Hoffa s Ludwig és később Baxt követtek.

Az általam használt készüléket a mellékelt 1 ábrában mutatom be. A mint az ábrából kitűnik, egy erős állvány két egymástól különböző távolba állítható emeltyüt tart. Az emeltyükszabad végét írótolal láttam el s ez jegyezte a szívpitvar illetőleg gyomor mozgásait a kymographion hengerét bevonó kormosított papírlapra. Hogy a szívmozgások ez emeltyűkre áttéssenek, az emeltyűktől le- a szív felé aluminiumból készült rudacska vezetett. Az aluminium rudacska alsó vége kiesiny lemezben végződött s ez érintette a szívet. Hogy az aluminium rudacska, a szív azon pontjáról melynek összehúzódásait az illető emeltyűre átruházni hivatva vannak, le ne esúszszanak, ezek egy rövid csövön (*1 ábra a-nál*) vezetettek keresztül, melyben könnyen fel s alá mozoghattak, de oldalt ki nem tértek. Hogy végre az aluminium rudacska és a vele mozgékonyan összekötött íróemeltyüt pontosan beállítani lehessen, a készüléket egy az emeltyüt beállító csavarral láttam el (*1 ábra b.*). A készülék így a mint leiratott és azt az első ábra bemutatja, emlős állatokon kísérletekre

¹⁾ Travaux du Laboratoire de M. Marey. 1877. 311. l.

szolgált. Mivel azonban a béka szívpitvara ezen készülék emeltyűjét emelni képes nem lett volna, azért a békán teendő vizsgálatok ezéjéből finom szalmaszálakból készült különben hasonló szerkezetű készüléket használtam.

Kísérlet közben villamos időjelző hangvilla jelezte a henger forgási sebességet.

A vizsgálatokat békán és házinyulon tettem.

Békán ezek úgy történtek, hogy a békát hátára rögzítve szegycsontját és az ez alatt levő izmot eltávolítottam. A két emeltyű közül az egyiket a jobb szívpitvarra, a másodikat a szívgyomorra, közel ennek csúcsához, illesztettem. Az észlelések, úgy zavartalan szívműködés közben valamint a bolygóideg izgatásakor is, történtek. Az utóbbi esetben azonban ingerül oly gyenge áramcsapásokat használtam, hogy a szívműködés ezek befolyása alatt lassúbbodott ugyan, de meg nem szűnt.

Ezen módon tett néhány kísérlet eredményéről, áttekintést nyujt a következő táblázat.

Szám	A szívlelések száma 1 perc alatt	Egy szívlelés ideje mp.-ekben.	A szívpitvar		A szívgyomor		a:b	α:β	Észrevételek.
			a	b	α	β			
			össze-húzódásúak	tágu-lásúak	össze-húzódásúak	tágu-lásúak			
			tartama mp.-ekben	tartama mp.-ekben					
I.	68	0·88	0·24	0·64	0·62	0·25	1:2·66	1:0·40	
	33	1·82	0·27	1·55	1·29	0·53	1:5·74	1:0·41	A bolygóideg gyengén izgatott
	?	5·13	A pitvarok nem húzódtak össze		1·56	3·55		1:2·27	A bolygóideg erősebben izgatott
II.	41	1·46	0·31	1·15	1·04	0·42	1:3·39	1:0·40	
	?	6·3	A pitvarok nem lüktettek		1·76	4·54		1:2·59	A bolygóideg izgatott.
III.	31	1·93	0·46	1·47	1·00	0·69	1:3·19	1:0·69	
	?	2·5	A pitvarok alig észrevehetőleg lüktettek		1·37	1·07		1:0·78	A bolygóideg gyengén izgatott

Ezen adatok tanúsága szerint, rendes szív működés közben, a pitvarok összehúzódásának ideje ezek tágulása idejéhez úgy aránylik, mint 1:2·66- illetőleg a 3·39- és 3·19-hez, vagy is kerek számmal mint 1:3-hoz.

E viszony megváltozik, ha a bolygó ideget izgatjuk. Ha ugyan is az izgatás annyira gyenge, hogy a szívpitvarok ennek daczára még lüktetnek (lásd I. kísérlet második sor) akkor a pitvarok összehúzódása alig tart valamivel hosszabb időig, mint a bolygóideg izgatása nélkül is tartott, ellenben a tágulás tetemesen hosszabb időt vesz igénybe; az összehúzódás a táguláshoz ez utóbbi esetben tudniillik úgy aránylik, mint 1:5·74-hez. Nem ily feltűnő a változás, mely ezen kis fokú vagusizgatás következtében a szívgyomron fellép. Itt az összehúzódás és tágulás tartama csaknem egyaránt nő, úgy hogy mondhatni, miszerint ezek közt a viszony nem változik, (1:0·41).

A bolygóideg gátló hatása tehát a pitvarokon már akkor nyilvánul, hosszabb időig tartó tágulásban midőn a szívgyomor lüktéseinek időarányát megváltoztatni még nem képes.

Ha a bolygóideget valamivel erősebb áramcsapásokkal izgatjuk, úgy hogy a pitvarok alig vagy éppen nem húzódnak össze, a szívgyomor ellenben még lüktet, akkor az időarány a szívgyomor összehúzódása és tágulása közt tetemesen megváltozik (lásd I. kísérlet 3-ik és II. kísérlet 2-ik sor); az összehúzódás és tágulás időtartama tudniillik most úgy aránylik mint 1:2·27- illetőleg a 2·59-hez.

Mondhatjuk tehát, hogy békánál rendes szív működés közben, a szívlökés egész idejének $\frac{1}{4}$ részét a szívpitvar, mintegy $\frac{2}{3}$ részét a szívgyomor összehúzódása foglalja el.

Az időarányt, a pitvarok és a szívgyomor összehúzódása illetőleg tágulása közt, a mellékelt 2. ábra is tünteti fel. *AB* vonal megfelel a szívpitvarnak *CD* a szívgyomornak. A metszéki vonal felett húzott egyenes jelzi az összehúzódást, a rajta húzott vonal a tágulást.

Az emlős állatok közül a kísérleteket kutyán akartam megtenni, de ez nem volt kivihető, mert az alumínium rudaeska a készített szív egyik pitvarára vagy fülcséjére sem volt helyezhető,

mivel a szívgyomor felett ezeknek csak igen csekély része áll ki. Ez okból folyamodtam a házinyúlhoz, melynél, a szív hasonló kikészítése mellett, a két szívfüleséhez igen könnyen hozzá lehet férni. Nagy előny a nyúlnál még az is, hogy a szívet ki lehet készíteni a nélkül, hogy a mellhártyaürt is megnyitni kellene.

A berlini élettani társulat 1877. márczius 9-iki ülésén Gad két nyúlat mutatott be, melyeknél a szegycsont eltávolítása után a szívburkot felhasította és a mellnyilást V alakú rugóval nyitva tartotta. Én a mellfalat a szegycsont bal széle mellett végig megnyitottam és a szívburkot, felhasítása után, a mellnyílás széléhez hozzávarrom. A szívburkok így teknőalakú vájulatot képez, melyben a szív igen biztosan nyugszik s mely meggátolja, hogy a mellhártya bár mi okból megsértessék. A mellnyilást erős szemréztágitó tartja nyitva.

A szívmozgás jelzésére szolgáló két emeltyü közül, az egyik a jobb szívgyomor felső és középső harmada határának, a második a jobb fülesének mozgásait jegyzi.

Két ily módon tett kísérlet eredményét a következő táblázatban mutatok be.

Szám	A szívökések száma 15 mp. alatt	A szívökés ideje mp.-ekben	A szívdítvar		A szívgyomor		$a : b$	$\alpha : \beta$	Észrevételek
			a	b	α	β			
			össze- huzó- dásá- nak tartama mp.- ekben	tágu- lásá- nak	össze- huzó- dásá- nak tartama mp.- ekben	tágu- lásá- nak			
I.	67	0.25	0.09	0.16	0.11	0.14	1:1.77	1:1.27	A bolygóideg gyengén iztattott.
	18	0.84	0.16	0.68	0.41	0.43	1:4.28	1:1.04	
II.	68	0.25	0.08	0.17	0.13	0.12	1:2.12	1:0.92	A bolygóideg izgattott.
	?	2.4	0.32	2.08	0.50	1.90	1:6.50	1:3.80	

Ezen két kísérletben, rendes szív működés közben, a pitvarok összehúzódása ezek tágulásához úgy áll, mint 1 : 1·77, illetőleg 2·12-hez, vagy is úgy mint 1 : 2-hez. A bolygóideg kis fokú izgatása alatt a pitvarok összehúzódásának és tágulásának időtartama nőtt, de mint a békánál itt is, az utóbbié nagyobb arányban; úgy hogy a viszony a tágulás előnyére változott meg. Az egyik esetben az összehúzódás a táguláshoz úgy aránylik, mint 1 : 4·28-hoz, a másodikban úgy mint 1 : 6·50-hez; a tágulás tehát mintegy ötszörannyi időt vett igénybe, mint az összehúzódás.

Mi a szívgyomrot illeti, ennek összehúzódása a táguláshoz úgy aránylik, mint 1 : 1·27, illetőleg mint 1 : 0·92-hez, középértékben, tehát úgy mint 1 : 1·04-hez. Mondhatjuk tehát, hogy a szívgyomrok összehúzódása majd nem ugyan annyit vesz igénybe, mint azok tágulása.

A bolygóideg izgatása következtében beállott lassubb szív működés alatt, a különbség a szívgyomor összehúzódása és tágulása időtartamának növekedése közt, nem oly nagy, mint a pitvaroknál, noha itt is a tágulás nagyobb arányban nő mint az összehúzódás.

Ezek szerint házi nyúlnál rendes szív működés közben a pitvar összehúzódás a szív lökés $\frac{1}{3}$ -ad, a gyomor összehúzódás $\frac{1}{2}$ idejét foglalja el.

Ha a szívmozgás egyes szakaszainak a nyúlnál észlelt ezen időarányát ábrán akarjuk feltüntetni, úgy ez a mellékelt 3. ábrán nyerhet kifejezést, mely a 2-ik ábrához hasonlólag van szerkesztve.

A 2-ik és 3-ik ábra összehasonlítása feltünteti a különbséget mely békánál és nyúlnál a szívmozgások időbeli lefolyása közt fennáll.

Ha végre a nyúlnál tett kísérleteink eredményét más szerzők emlősökön vagy emberen nyert adataival összehasonlítjuk, feltűnőnek fogjuk találni a megegyezést saját vizsgálataink eredménye és azon következtetések között, melyekhez például Volkman a szívhangok időviszonyának megfigyelése által emberen jutott; Volkman szerint, mint tudjuk, a szívgyomrok összehúzódása ezek tágulásához úgy aránylik, mint 96 : 100-hoz, kísérleteinknél úgy mint 1 : 1·04-hez.

Marey és Chauveau lovakon tett kísérleteinél, melyeknél egy-egy szívlökés 1·15 mp.-et vett igénybe, aránylag igen rövid időig — 0·2 mp.-ig — tartott a pitvarok összehúzódása. Hasonló áll Landois-nak az emberre vonatkozó számításait illetőleg is. Ez utóbbiak szerint például egy embernél kinek szíve egy perc alatt 55 lökést tett, a szívlökés tehát 1·09 mp.-ig tartott, a pitvarok összehúzódása csak 0·177 mp.-nyi időt vett igénybe.

Marey és Landois ezen, a szívpitvar összehúzódására lónál illetőleg embernél, vonatkozó adatai inkább a békapitvar összehúzódására vonatkozó adatainkkal egyeznek meg.

Ez eltérések oka, lehet a kísérletre használt különböző állapotban, de lehet Marey és Chauveau kísérleténél a vizsgálók által követett kísérleti eljárásban is. Hogy mi alapon határozta meg Landois a szívmozgás egyes szakaszainak időtartamát, azt ismeretelni Landois elmulasztotta, ennél fogva eljárása sem vehető bírálat alá.

VI.

A szívgyomor összehúzódásának lefolyásáról.

Kürschner¹⁾-nél olvassuk: hogy a szívgyomorösszehúzódás Haller szerint a szív alapján és csúcsán egyszerre indul meg s mindkét ponttól előre haladva, a szívgyomor közepén találkozik; hogy Sennac szerint az összehúzódás a szívcsúcsán kezdődik s az alap felé halad, a honnan ismét vissza tér; hogy Arnold szerint az összehúzódás a szív alapjáról indul ki. Mindezen nézetek inkább elmélgedés mint észlelet útján keletkeztek.

Kürschner maga házi nyúlak és fiatal kutyák szívébe, a megnyitott pitvaron át, egy ujjat vezetett be és egyszerre érezte, hogy az ujj a visszeres szájadékban befűzetik, hogy a szemölcsök keményednek és hogy az egész szívfal az ujjhoz hozzányomúl. Innen

¹⁾ Wagner, Handwörterbuch der Physiologie. II. k. 35. l.

következteti, hogy a szívfal összehúzódása nem egy pontból indul ki, hanem minden ponton egyszerre.

Ujabban a szívgyomor összehúzódásainak lefolyását békaszi-
ven Engelm ann¹⁾ és Marchand²⁾ figyelték meg.

Engelm ann kísérleteinél a szívgyomrot egyes darabokra vágta, melyeket egymással keskeny izomhidak kötöttek össze. Ezen darabok egyikének izgatására a többiek is egymásutáni sorrendben rövidültek. Tekintve a szívgyomor szöveti szerkezetét, Engelm ann következteti, hogy az ingerület izomsejtről izomsejtre, külön erre szolgáló idegelemek közvetítése nélkül terjed tovább. A lappangási időszak meghatározására, a levágott szívgyomrot nedves kamarába vastag agyagelectrodok közzé helyezte. Ingerül bevezetett áramesapásokat használt. A szánkagépet egy nagy Grove-féle elemmel kötötte össze. A rángásokat könnyű nádemelyű, negyvenszeres nagyítással írta a kormosított papírlapra. Ezen meghatározások szerint a lappangási időszak békánál legalább 0,08, patkánynál 0,038—0,048 mp.-ig tartott. Ezen kísérletek alatt az ingerület előhaladási sebessége oly gyors volt, hogy a szívgyomor minden része egyszerre összehúzódni látszott.

Hasonló eljárás szerint és szintén békán tette Marchand is vizsgálatait. A kísérletekre a „szívesúcs“ „az egész szívgyomor“ és „a szív sinus nélkül“ szolgáltak. Mind a három esetben a szívki-sérlet közben nem lüktetett. Ingerül egyes bevezetett áramesapásokat használt, melyeket, úgy mint Engelm ann kísérleteinél is, maga a hengermiographion váltott ki. A szív üveglemezre tétetett, ehhez voltak az ingert vezető fémelectrodok is erősítve. A készítményen könnyű üvegemelyű feküdt, mely a szívmozgásokat követte és a myographionra feljegyezte. Az electrodokon a szívalapja nyugodott és ezen az emelyű. A szívet minden eltolódás ellen agyag-párna biztosította.

A lappangási időszak téli békánál 30,8—17,75, nyárinál 22,0625 és 11,5 századrész másodperc közt ingadozott. A készít-

¹⁾ Archiv f. d. gesammt. Physiologie. XI. k. 465 l.

²⁾ Archiv f. d. gesammt. Physiologie. XV. k. 511 l.

mény minősége, a hőfok, valamint az elfáradás, a lappangási időre befolyás nélkül látszottak lenni. Észrevehető befolyással volt azonban az inger nagysága. A rövidülési görbe a harántesikolt izomrostok rövidülési görbéjének lényeges tulajdonságaival birt. Az egész rövidülés 2—3 másodpercig tartott.

Az ingerületi hullám tovaterjedési sebességét illetőleg megjegyzi Marchand, hogy egymásután gyorsan izgatva a szív két különböző helyét, a két görbének eltérése oly csekély, miszerint a görbék kezdete egymástól vagy épen nem, vagy csak igen keveset tért el. Az előhaladási sebesség e szerint nagyobb 100 mm.-nél 1 mp. alatt, a mi szerző szerint arra mutat, hogy a szív minden rostja összehúzódását csaknem egyszerre kezdi meg és végzi be.

Kürschner a szívgyomorba bevezetett újával az összehúzódás lefolyását nem ítélhette meg, mivel egyfelől az új bevezetése zavarólag folyhatott be a szívmozgásokra s mivel másfelől a rövidülés sokkal sebesebben járhat le, sem hogy előhaladásának módja a tapintó új segedelmével megítélhető legyen. Engelmann és Marchand vizsgálatai, melyek alatt a nem lüktető békaszív villamosan izgattatott, a rendszeren lüktető szívgyomor összehúzódásának lefolyását illetőleg szintén nem adhattak felvilágosítást; abból hogy a villamosan izgatott szívgyomor egyszerre összehúzódik, még nem következtethető a rendszeren lüktető szív működésének hasonló lefolyására. A kicsiny békaszívgyomor valamely pontjára alkalmazott bevezetett áramcsapások kétségkívül nemcsak az electrodek közzé vett szívgyomor részletet fogják izgatni. Marchand a kimetszett szívgyomor izgatásakor a nemleges áramingadozási hullámot mindenkor az izgatás helyétől látta kiindulni, a mi jele annak, hogy kísérleteinél az ingerületi hullám is innen vette kezdetét. Az ingerület tehát, mint az másképp várható sem volna, mindég az izgatás helyétől indult ki.

Ezen vizsgálatok tehát a szívgyomor összehúzódásának lefolyására nézve felvilágosítást nem adhattak. Minthogy pedig más idevágó vizsgálat, legalább tudtommal nem közöltetett, a megelőző közleményben leírt eljárás segedelmével eldönthetni véltem azt is, vajlon a szívgyomor alapjáról csúcsa felé vagy megfordítva, vagy talán egész kiterjedésében egyszerre húzódik-e össze.

Ezen célra a szívjelző mindkét aluminium rudaeskáját lemért távolságban egymástól, helyeztem a szívgyomorra. A két emeltyű író vége a szívgyomor mozgását hengermyographionnak forgó hengerére jegyezte. Együttal az időt, villamosan mozgatott hangvilla jelezte, $\frac{1}{100}$ másodpercnyi időközben.

Békán úgy a kimetszett de lüktető, valamint a ki nem metszett szíven is tettem a vizsgálatokat. Az egyik emeltyű a szívgyomor alapján, a második 4 mm.-el alább érintette a szívet. Nagy figyelmet fordítottam a két emeltyűnek lehető egyforma pontos beállítására.

Ily kísérlet alkalmával, ha a kimetszett békaszív perezenként 40—60 lökést tesz, a szívgyomor egész kiterjedésében egyszerre összehúzódni látszik. A görbék egy időben kezdődnek, elkésés egyiknél sem vehető észre; leszálláskor azonban a szívalap mozgását jelző emeltyű mindég néhány századrész másodperczel később éri el a metszéki vonalat mint a szívesúcsé. De midőn ugyanezen szív ritkábban és lassabban összehúzódni kezd, úgy hogy 1 mp. alatt csak mintegy 9—10 lökést tesz, akkor a szívesúcs jelzője 0,03—0,04 mp.-el előbb hagyja el a metszéki vonalat mint az alapé; az alapjelzője azonban most is a rángási görbe írását 0,10—0,45 mp.-el később fejezi be.

Mi a két rángási görbe alakját illeti, a szívesúcs görbéje teljesen hasonlít a myographionon más izommal írt rángási görbéhez, az alap rángási görbéje megnyújtott csúcsesal bír.

A gyomor összehúzódása ezen lassú szív működés alatt egészben mintegy 1,83 - mp.-ig tartott.

A béka szíven tett ilyen tapasztalatok után emlősszíven is tettem vizsgálatokat. Ezekre kimetszett kutya- és macska-kölyök szívei, valamint házinyúl szívek is szolgáltak; legjobbnak bizonyult itt is a kísérletet az élő nyúl szívgyomrán úgy tenni, a mint azt a megelőző közleményben leírt kísérleteim alkalmával tettem.

Ha már a béka szívgyomrán megejtett vizsgálatoknál az emeltyűk pontos odaillesztése a kísérlet eredményének megítélésénél fontossággal bírt, úgy itt erre szigoruan ügyelni még inkább volt szük-

séges. A kísérletek minden esetben úgy történtek, hogy a két emeltyü aluminium rudacskái egymástól 10 mm.-nyi távolban, egész súlyokkal nehezettek a szívgyomorra; a mint tehát az ezek alá eső szívészlet összehúzódott, a megfelelő emeltyünek is állásából ki kellett mozdulni.

A jobb szív esúcsa rendes szív működés közben, midőn az élő nyúl szív lökésének száma egy perez alatt a 250-et is felülmulja, alig észrevehetően előbb kezdi meg összehúzódását, mint alapja. — Feltűnő lesz azonban ezen időkülönbség, ha vagy az egyik bolygóideget gyengén izgatjuk, vagy az egyik mellhártya ürt nyitjuk meg és az állat csak fél tüdejével lélekkzik, mind két behatás alatt tudniillik ritkábbak és lassabbak lesznek a szív lökések. Sőt az utóbbi eljárás még azon előnnyel is bír, hogy a szív azon oldal felé esik, melyen a mellhártya ür megnyitása következtében a tüdő összeesett, mi által a hozzáférhetés az egyes szívgyomrokhoz könnyebbé van téve. Ha például a bal tüdő összeesik, az aluminium-rudacskákat a jobb szívgyomorra lehet állítani és megfordítva.

A mellékelt 4-ik ábra egy ezen eljárás szerint a jobb szívgyomron tett kísérlet eredményét tüntet fel. Az ábra felső vastagabb rövidülési görbáját a jobb szív esúcsa táját érintő jelző, az alsóbbikat az ettől 10 mm.-el feljebb a szívalap közelébe állított jelző irta. A szív 1 perez alatt 48 lökést tett, egy szív lökés időtartama 1.24 mp.-et vett igénybe. A két emeltyü vége épen függőlegesen egymás alatt irt. Mint az ábrán látható, a szív esúcs mintegy 0.09 mp.-el előbb kezdte jelezni összehúzódását, mint az alap, jelöl annak, hogy a jobb szívgyomor összehúzódása ennek esúcsától alapja felé haladt.

Nem annyira feltűnően látszik a szív esúcs összehúzódása megelőzni az alap összehúzódását a bal szívgyomron. Egy esetben például, melyben a szív 1 perez alatt 46 lökést tett, a szív esúcs alig 0.02—0.03 mp.-el előzte meg a szív-alap megvastagodását. Egyúttal nincs a két rángási görbe alakja közt azon különbség sem, mely a

jobb szívgyomron tett kísérleteknél (lásd a 4-ik ábrát) látható volt. Itt tudniillik mind két görbén a dikrot szívlökések alakja határozottan ki van fejezve. Ezt tünteti fel például az 5-ik ábra is, mely egy ilyen kísérlet alkalmával nyert szívlökései görbét ábrázol; ez ábrán a két görbe közül megfelel a felső az alap, az alsó a szívesűcs rövidülésének.

A rángási görbe ezen dikrot alakjának jelentőségére más alkalommal szándékozom visszatérni, itt még csak azt jegyzem meg, hogy kimetszett szíveken nyert rángási görbéknek ily dikrot alakja nincsen.

Ha ezen kísérleteinknek a szív lassúbbodott működése mellett elért eredményét tekintetbe vesszük, valamint azon körülményt is, hogy kísérleteink közt egy sem volt, melyben a szívalap görbéje előbb látszott volna kezdetét venni mint a esűcs, úgy nagy valószínűséggel mondhatjuk, hogy a szívgyomor összehúzódása a szívesűcstől a szívalap felé halad.

VII.

A sötét hőugarak hatása a retinabiborra.

A sötét hőugarak hatását az ideghártya biborszínű festanyagára napsugarakkal vizsgáltam meg. E célra a napsugarakat teljesen besötétített szobába, heliostat segédelmével, vezettem be, és konyhasóhasáb segédelmével bontottam szét, hogy külön válaszszam a sötét hőugarakat a nap világító sugaraitól. Máskor a napsugarakat csillám-edényen vezettem át, mely jóddal sötétre festett szénkénnel megtöltve volt s azért a fényt visszatartotta, míg a sötét hőugarakat szabadon átbocsátotta.

Ezen sugarak behatásának vettem alá a béka (*r. esculenta*) és a friss borjuszem ideghártyáját. Az ideghártyát sötét szobában vettem ki a szemből és 0.5 Cm. széles 2 Cm. hosszú üvegszekrény kébe fettem. A szekrénykét csillámllemezrel fedtem be. Minden kísérlet alkalmával félretettem a megvizsgálandó ideghártya egy részét

azon ezélből, hogy a változást, melyet a sötét hőugarak behatásának kitett ideghártyarészlet netalán elszenvedett, az összehasonlítás által könnyebben felismerhessem.

Ezen vizsgálatok eredménye Kühn e¹⁾-nek színes üveglapokkal és flintüveghasábbal tett kísérletei eredményével teljes összhangzásban van s az utóbbiakat még csak oda egészíti ki, hogy a mint a színek felismerhető vörös sugarainak kezdete az ideghártya biborfestanyagára kevésbé hat mint a violán túl eső sugarak, úgy nem halványítják azt el a sötét hőugarak, 2—3 óra hosszat tartó behatás alatt sem.

¹⁾ Untersuchungen d. phys. Institutes der Universität Heidelberg. I. k. 54..60 lap.

A MAGYAR ORVOSI SZAKIRODALOM 1880-ban.

I. Orvosi szaklapok és folyóiratok.

1. Orvosi hetilap. Szerk.: *Markusovszky Lajos* tr. Főmunkatárs: Balogh Kálmán tr.

Melléklapjai:

- a) Közegészségügy és törvényszéki orvostan. Szerk.: ugyanaz.
b) Szemészet. Szerk.: *Hirschler Ignác* tr.

-
2. Gyógyászat. Szerk.: *Poor Imre* tr. Főmunkatárs: Dulácska Géza tr.

Melléklapja:

Államorvos. Szerk. u. a.

3. Orvos-természettudományi értesítő a Kolozsvári orvos-természettudományi társulat és az Erdélyi Múzeum-egylet természettudományi szakosztályának szaküléseiről és népszerű tudományos estélyeiről. — Szerk. *Hőgyes Endre, Koch Antal, Entz Géza* tr.-ok.
4. Közegészségügyi kalauz. Szerk. tulajd.: *Lőrinczy Ferencz* tr.
5. Értekezések a természettudományok köréből. Akadémiai kiadás. — Szerk.: *Szabó József* tr.
6. A budapesti kir. orvosegylet évkönyve 1880. Szerk.: *Réczey Imre* tr.
7. Magyar gyógyterem. Szerk.: *Lőrinczy Ferencz* tr.

Jegyzet. A dolgozat czime után álló betűk azon szaklapokat jelentik, melyekben közöltetett. — Rövidítések: O. H. = Orvosi Hetilap. — K. és t. o. = Közegészségügy és törvényszéki orvostan. — Szem. = Szemészet. — Gy. = Gyógyászat. — Á. O. = Államorvos. — Ért. = Értesítő. — Délm. K. = Délmagyarországi Közlöny.

8. Gyógyszerészeti hetilap. Szerk.: *Schödy Sándor*.
9. Veterinarius. Állatgyógyászati közlöny. Szerk.: *Nádaskay Béla*,
társ.-szerk.: *Varga Ferencz*.
10. Természettudományi füzetek. A délmagyarországi termé-
szettudományi társulat közlönye, Szerk.: *Szalkay Gyula* tr.
— Kiadja a délmagyarországi természettudományi társulat.
Temesvár.

II. Vegyestartalmu közlemények.

- Árkövy József* tr. Könyvismertetés. Lehrbuch der Zahnheilkunde für practische Ärzte und Studirende, von Julius Scheff jun. Wien u. Leipzig. 1880. — *O. H.* 8. sz.
Balogh Kálmán tr. Könyvismertetések, lapszemelvények, tárcza-czikkek és vegyesek.
Batizfalvy Sámuel m. tr. A városligeti artezi kút orvosi méltatása. — *Á. O.* 3. sz.
Elky János m. tr. † Alfréd Swaine Taylor. *O. H.* 27. sz.
Bódogh Albert tr. A magyarországi községi s körorvosok egyesülete alapszabályainak tervezete. *Gy.* 4. sz.
Bodor Károly tr. Titkári évi jelentés a biharmegyei orvos-gyógyszerész-és természettudományi egylet 1879—80 évi működéséről *O. H.* 25. sz.
Bókai Árpád tr. Felelet Leibermann Leó tr. ur válaszára. *O. H.* 1. sz.
" " Felelet Leibermann Leó tr. ur utolsó válaszára — *O. H.* 3. sz.
Bolemann István tr. A vihnyi fürdő. — *O. H.* 50. sz.
Boszkovitz Mór tr. Vidéki levél — *Gy.* 4. sz.
" " Vidéki levél. — *Á. O.* 2. sz.
Brünauer Ambró tr. A hevesmegyei orvos-gyógyszerész egylet május 25-én Gyöngyösön tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. — *Gy.* 24. sz.
Dubay Miklós tr. Utamból. — *Gy.* 50. 51. sz. *Á. O.* 11. sz.
Dulácska Géza tr. A Lukács-fürdő. — *Á. O.* 3. sz.
" " Legyen a községi orvosoknak is egyletök. — *Gy.* 29. sz.
" " A körorvosok és községi orvosokhoz. — *Gy.* 33. sz.

- Hajnal Albert* tr. A békésmegyei orvos-gyógyszerész-egylet közgyűlése 1880. decz. 2-án. — *Gy.* 50. sz.
- Hajnal Albert* tr. A békésmegyei orvos-gyógyszerész-egylet. — *O. H.* 50. sz.
- Hirschler Ignác* tr. Nyilatkozat a budapesti kir. orvosegylet részéről. — *A. O.* 1. sz.
- Ivanchich Victor* tr. A budapesti kir. tud. egyetem évszázados jubileuma emlékeül. — *O. H.* 26. sz.
- Ixel Soma* tr. A szunyal fénykora. — *O. H.* 44. 45. sz.
- Jurkiny Emil* tr. Az orvosi segély-egylet. — *Gy.* 27. 30. sz.
- Kézmírszky Tivadár* tr. Körlevél a budapesti gyakorló orvos urakhoz az életbe léptetendő szülészeti és nőgyógyászati policlinicum érdekében. — *O. H.* 41. sz.
- Kornstein Lajos* tr. A biharmegyei orvos-, gyógyszerész- és természet-tudományi egylet szaküléseinek jegyzőkönyvi kivonatai. — *O. H.* 42. sz. *Gy.* 42. sz.
- Kornstein Lajos* tr. A biharmegyei orvos-, gyógyszerész- és természet-tudományi egylet october és november havában tartott szakülései. *O. H.* 52. sz.
- Laufenaue Károly* tr. Könyvismertetés Die Psychiatrie und das medicinische Staats-Examen. Von Dr. Rudolf Arndt, Professor der Psychiatrie in Greifswald, Berlin. Nagy 8-rét 60 lap. — *O. H.* 34. 35. sz.
- Lichtenberg Kornél* tr. Könyvismertetés. Die Krankheiten der Gehör Organe in Kindesalter, von Prof. v. Trölts, Tübingen. 1880. *O. H.* 30. sz.
- „ Könyvismertetés. Physiologie des Gehörs, von Prof. V. Hensen in Kiel. Lipse. F. C. V. Vogel kiadása. 1880. 142. 1. — *O. H.* 44. sz.
- Leibermann Leó* tr. Utolsó válasz. — *O. H.* 2. sz.
- Máchik* tr. A katonai orvosok állása s fizetése a holland-indiai hadseregben. — *Gy.* 27. sz.
- Markusovszky Lajos* tr. Pia desideria a budapesti m. tud. egyetem száz éves jubileuma alkalmával. — *O. H.* 19. sz.
- Nagy János* tr. Még egy szó a községi s körorvosok egyesületének, illetőleg a nyugdíjintézetnek kérdéséhez. — *Gy.* 29. sz.
- „ Felhívás a Magyarország községi s körorvosaihoz. — *Gy.* 7. sz.

- Ormai József* tr. Fürdői levél. — *O. H.* 21. sz.
- Pertik Ottó* tr. A német orvosok- és természetvizsgálók 52-ik vándor-
gyűlésének orvos-szakosztályi működése. — *O. H.* 30. 33.
35. 36. sz.
- Pollák József* tr. Fölhívás a magyarországi községi és körorvosokhoz. —
Gy. 30. sz.
- „ Nyílt levél tekintetes dr. Dulácska Géza központi választ-
mányi tag urhoz. *Gy.* 5. sz.
- Popper József* tr. A vérkeringés felfedezése történelméhez. — *O. H.*
30. 31. sz.
- Idősb Purjesz Zsigmond* tr. [Könyvismertetés. Die Militärmedizin
Homers. Von Dr. H. Fröhlich. König. sächs. Oberstabsarzt.
1879. — *O. H.* 1. sz.
- „ Könyvismertetés. Traité de la paralysie ge-
nerale des aliénés, par le docteur Aug. Voisin. Paris. 1879.
— *O. H.* 2. 3. sz.
- Réczey Imre* tr. A budapesti kir. orvos-egylet története (kivonat). — *Gy.*
43. sz. *O. H.* 43. sz.
- Rózsahegy Aladár* tr. Könyvismertetés. 1. Das städtische Woh-
nung der Zukunft, von Henrich Meiners. Stuttgart, 1879.
2, Gesunde Wohnung, von H. Schülke. Berlin 1880. — *O.*
H. 18. sz.
- Serli Sándor* tr. Az orvosi országos egyesülés érdekében. — *A. O.* 1. sz.
- „ Vidéki levél. — *A. O.* 9. sz.
- „ Kell-e nekünk harmadik egyetem, és ha kellene, hol len-
ne az felállítandó? — *Gy.* 16. sz.
- Szabó Imre*, szombathelyi püspök-, a magyar orvosok és természetvizs-
gálók XXI-dik nagy gyűlése elnökének megnyitó beszéde. —
Gy. 35. sz.
- Szabó József*. A magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlése
alapszabályainak és ügyrendjének tervezete. — *O. H.* 7. sz.
- Szalárdi Mór* tr. Az orvosok helyzete Magyarországon. — *O. H.* 29. sz.
- Széll Lajos* tr. A községi és körorvosok operatív működésének díjazása.
— *Gy.* 7. sz.
- Szohner* tr. Könyvismertetés. Die pneumatische Behandlung der
Respirations und Circulations-Krankheiten im Anschluss an die
Pneumatometrie und Spirometrie, von Dr. L. Waldenburg,
Prof. in Berlin. II. kiadás. Berlin. 1880. — *Gy.* 40. sz.

- Török Aurél* tr. Anthropologiai levelek. II. Broca Pál emlékezete. — *O. H.* 47. 48. sz.
- Török János* tr. A gömör- és kis-hont megyei orvos-gyógyszerész egyesület május 3-án R.-Szombaton tartott gyűléséből. — *Gy.* 22. 23. szám.
- „ A gömör- és kis-hont megyei orvos-gyógyszerész egyesület f. évi szeptember 27-én Rozsnyón tartott gyűléséből. — *Gy.* 45. sz.
- „ Indítvány anyagi érdekeink megvédése tárgyában; az összes orvos-gyógyszerész egyesületekhez intézve. — *O. H.* 48. sz.
- Wertner Mór* tr. Krotoni Democedes. — *Gy.* 20. sz
- „ Nők és orvosok. — *Gy.* 46. sz.
- „ Az orvosi pálya hanyatlásáról. — *Á. O.* 2. sz.
- „ Az orvosi pálya alap-oszlopairól. — *Á. O.* 4. sz.
- Zelízy Dániel* tr. Titkári jelentés. — *Gy.* 52. sz.
- Ziffer Károly* tr. Az izraeliták körülmétélese történelmi és orvosi szempontból. — *Gy.* 13. sz.

-
- A biharmegyei orvos-, gyógyszerész- és természettudományi egyesület 1880-diki máj. közgyűléséből. — *O. H.* 26. sz.
- A budapesti kir. orvos egyesület rendes ülése 1880 jan 10. — *Gy.* 4. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. jan. 24. — *O. H.* 5. 6. 8. sz. *Gy.* 5. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. febr. 14. — *O. H.* 9. 10. sz. **Gy.* 8. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendkívüli ülése 1880. feb. 21. — *O. H.* 9. sz. *Á. O.* 1, sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. márc. 6. — *Gy.* 11. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. márc. 13. — *O. H.* 13. sz. *Gy.* 12. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. márc. 20. — *O. H.* 13. 14. sz. *Gy.* 13. sz.
- A budapesti kir. orvos-egyesület rendes ülése 1880. márc. 28. — *Gy.* 10. sz.

- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. ápr. 3. —
O. H. 15. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. ápr. 10. —
O. H. 16. sz. *Gy.* 16. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. ápr. 17. —
O. H. 17. sz. *Gy.* 17. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. máj. 8. —
O. H. 20. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. máj. 22. —
Gy. 22. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet nagy gyűlése 1880. oct. 14. —
O. H. 42. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. oct. 23. —
O. H. 44. sz. *Gy.* 44. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. nov. 6. —
O. H. 46. sz. *Gy.* 47. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. nov. 9. —
Gy. 46. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. nov. 20. —
O. H. 48. sz. *Gy.* 48. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet rendes ülése 1880. nov. 27. —
Gy. 49. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet nagy gyűlése 1880. decz. 11.
és 13. — *O. H.* 51. sz.
- A budapesti kir. orvos-egylet. — *O. H.* 50. sz.
- A budapesti első gyermek-menhely egylet 1879. évben. —
Gy. 17. sz.
- A budapesti kir. m. egyetem százados évfordulójának ünnepe
1880. május 13-án. — *Gy.* 21. sz.
- A budapesti orvosi kör ülése 1880. nov. 29-én. — *A. O.*
11. sz.
- A harmadik egyetem. — *Gy.* 34. sz.
- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1879. oct. nov.
decz. havi orvosi szakülései. — *O. H.* 3. 4. sz.
- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1880. febr.
szakülései — *O. H.* 15. 16. sz.
- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat orvosi szak-
ülései. — *Ért.* II. k. 2. f.

- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat orvosi szakülései — *Ért.* II. k. 3. f.
- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat közgyűlése 1880. febr. 21. — *Ért.* II k. 1. f.
- A kolozsvári orvos-természettudományi társulat véleményes átirata a magyar orvosok és természetvizsgálók gyűlésének alapszabályait és és ügyrendjeit illetőleg. — *O. H.* 9. sz.
- A magyar orvosok és természet-vizsgálóknak Szombathelyt tartandó XXI-dik nagy gyűlése. — *O. H.* 19. sz.
- A magyar orvosok és természetvizsgálók XXI-dik vándorgyűlése Szombathelyen. — *O. H.* 35. sz. *Gy.* 36. sz.
- A magyar orvosok és természetvizsgálók XXI-dik vándorgyűlésének további lefolyása. — *O. H.* 36. sz.
- A selmeczbányai gyógyászati s természettudományi egyletből. — *Gy.* 38.
- A selmeczbányai gyógyászati s természettudományi egylet orvosi szakosztályának ülése 1880. nov. 12. — *Gy.* 48. sz.
- A selmeczbányai gyógyászati és természettudományi egylet II. szakgyűlése 1880. máj. 20. — *A. O.* 4. sz.
- A tiszavidéki orvos-gyógyszerész egyesületek szövetsége. — *Gy.* 23. sz.
- A II. sebészeti kórodai tanszék és a főváros. — *O. H.* 30. sz.
- Csengeri Antal — *O. H.* 29. sz.
- Dr. Tannerről. — *Gy.* 36. sz.
- „Hands off.“ — *Gy.* 31. sz.
- Körorvosok látogatási díjának előre megállapításáról. — *Gy.* 7. sz.
- Körlevél a budapesti orvosokhoz. — *A. O.* 12. sz.
- Meghívás a magyar orvosok és természetvizsgálók Szombathelyt tartandó XXI. nagy gyűlésére. — *A. O.* 4. sz.
- Quis, quid, ubi et quando. — *Gy.* 25. sz.
- Sebészet — szülészet compatibilis (!). — *Gy.* 38. sz.
- Tárczaezikkek 1. Rókus-kórház I. sebészi osztálya beteganyagának a II. sebészi tanszék részére leendő átengedése érdekében. 2. † Hebra Ferdinánd. — 3. † Buhl Lajos. — *O. H.* 32. sz.

Titkári jelentések a m. orvosi könyvkiadó társulat működéséről 1879-ben. — *O. H.* 14. sz.

Uj versenytárs. — *Gy.* 40. sz.

Vidéki levél. — *Gy.* 24. sz.

Vidéki levél. — *Gy.* 36. sz.

III. Közlemények az élettani tudományok köréből.

Boncztan.

Davidá Leó tr. Az ágyéki- és kereszt-gerinczagi dúczok többszörösségéről — *O. H.* 28. sz.

Finkelstein Adolf tr. A nervus depressor emberben és kutyában. — *O. H.* 19. sz.

Perényi Szukáts József. A koponyaalak három főcsoportjáról. — *Délm. K.* IV. k. 2. 3. f.

Török Aurel tnr. Anthropologiai levelek. — *O. H.* 38. 39. 40. sz.

Élettan, szövettan.

Finkelstein Adolf tr. A lenyomó ideg (nervus depressor) kutyában. — *O. H.* 50. sz.

Hasenföld Manó tr. A bőr felszívó szerepéről a fürdőben. — *O. H.* 5. 6. 7. 8. 21. sz.

Högyes Ferencz orvostanhallg. Adatok a haeminjegeczek ismeretéhez — *Ért.* II. k. 1. f.

Jelenffy Zoltán tr. A musculus vocalis és a hangszorozatok. — *Gy.* 22. 23. sz.

Klug Nándor tnr. A digitalis hatásáról különös tekintettel a szívbeidegzésre. — *Ért.* II. k. 1. f.

„ A bolygidegek szívműködést siettető hatásáról. — *O. H.* 45. sz.

Pertik Ottó tr. Párisi levelek. Szövettan Párisban. — *O. H.* 37. 39. sz.

Regéczy Nagy Imre tr. A budapesti egyetem élettani intézetéből. — *O. H.* 44. sz.

„ A gyomor hámsejtjeiről. — *O. H.* 2. sz.

„ A vérnyomásról. — *O. H.* 13. sz.

Szentkirályi Géza orvostanhallg. Az emlős szív idegelemeiről. — *O. H.* 23. sz.

Tanhoffer Lajos tr. Vizzel elárasztható és microscopicus metszetek készítésére való kés. — *O. H.* 45. sz.

IV. Közlemények a kórtani tudományok köréből.

Kórboncztan.

Árkövy József tr. Adatok a belső szabad odontoma fejlődéséhez. — *O. H.* 46. sz.

Kórtan.

Balogh Kálmán tr. A fertőző bántalmakról. II. Hurutos tüdőgyulladás. — *O. H.* 3. sz.

Balogh Tihamér tr. Parányi gombák jelentősége a fertőző betegségeknél. — *Gy.* 39. 40. 41. sz.

Bókai Árpád tr. A bolygideg s a tüdő sima izom-elemei. — *O. H.* 25. sz.

„ A tüdő edény-mozgató idegeinek lefutásáról. — *O. H.* 13. sz.

Bókai Árpád és Finkelstein Adolf tr.-ok. A heveny takár fertőző anyagáról. — *O. H.* 20. sz.

Herczeghy Mór tr. A járványos betegségek nem ragályos betegségek — *Á. O.* 8. sz.

Högyes Endre tr. Módszertani észrevételek az állatok végbélbeli hőmérséke meghatározásának módjairól és egy új állatrögzítő módszerről a hőmérésekkel járó vivisectiókhoz. — *O. H.* 31. 32. 33. 34. sz.

Kovács Lajos és Kertész János orvostanhallgatók. A hangerő-hallás meghatározása telephonicus uton. — *Ért.* II. k. 2. 3. f.

V. Közlemények a gyógyszer- és segédtudományai köréből.

Gyógyszertan, méregtan.

Ifj. Bókai János, Az állati hőmérsék módosulása arsenessavas-, arsen-savas- és arsenhydrogén mérgezéseknél. — *O. H.* 4. sz.

Hempel Walter tr. után. A szénéleggáz kimutathatásának határáról. —
A. O. 5. sz.

Högyes Endre tr. Nehány alkaloid hatása a testhőmérsékre. — Viz-
gálták: Bikfalvi Károly, Nappendruck Kálmán,
Veress József. — *O. H.* 37. 38. 40. sz.

Imre József tr. Nehány új orvos-szerről. — *Gy.* 5. 6. 7. sz.

Kovács Lajos és Marschalkó Tamás orvostanhallgatók. Közlemények
a kolozsvári kir. tud. egyetem ált. kór- és
gyógyászati intézetéből. Kísérletek a izzadásra
ható vegyi anyagokkal. — *Ért.* II. k. 2. f.

Szell Lajos tr. Atropin-mérgezés pilocarpinnal kezelve. — *O. H.* 2. sz.

Török János tr. Villany-mérgezés esetei. — *Gy.* 46. sz.

Fischer Samu tr. A dialysált vas néhány készítményének alkata, viszo-
nyitva a Hager-féle vas-peroxychloridhoz. — *O. H.* 52. sz.

Than Károly tr. A városligeti artezi kút hévforrásának vegyi elemzése
(előleges közlemény). — *O. H.* 15. sz.

„ A városligeti artezi kút hévforrásainak vegyi elemzése. —
O. H. 20. sz.

VI. Közlemények az alkalmazott kór- és gyógytani tudományok köréből.

Különös kór- és gyógytan. (Belgyógyászat.)

Öndálló mű: „Az idült Bright-kór. Kórodai tanulmány.“ *Fischer Adolf*
tr.-tól.

Bodnár Sándor tr. Pylorus-szűkület, mint epekő következménye; gyó-
gyulás. — *O. H.* 52. sz.

Bókai Árpád tr. A köpetek kórjelzéstanai szempontból. — *O. H.* 38—
52. sz.

Darányi tr. Aradi magánkórházából kóresetek. — *Gy.* 21. 23. sz.

Dubay Miklós tr. Haemophylia multiloc. spont. egy esete. — *Gy.* 24. sz.

Dulácska Géza tr. A máj. tályogáról. — *Gy.* 44—45. sz.

„ „ A lép burkának és gyurmájának lobja. — *Gy.* 34—35. sz.

Dumitreanu Ágoston tr. A hasi hagymához társult genyes izomlobnak egy esete. — *Gy.* 50. sz.

Eisler Miksa tr. Elsődleges heveny tüdő-vizenyő egy esete. — *Gy.* 3. sz.

Fejér József tr. A dermedetről általában, a csúzos dermedetről s annak gyógyult esetéről különösen. — *Gy.* 51–52. sz.

Feuer Arthur tr. Közlemény Korányi Frigyes tur. belgyógytani kórodájáról. Poliomyelitis anterior adultorum két gyógyult esete. — *O. H.* 32. 33. 35. sz.

Groszmann Jakab tr. A quebracho hatásáról. — *Gy.* 1. sz.

Korányi Frigyes tr. A szivbillentyük viszonylagos elégtelenségéről. — *O. H.* 24. 25. 26. 27. sz.

Kriek Árpád tr. Agyalapi dag kóreset. *O. H.* 24.

Molnár István tr. A choleraéről Zsoldos János — *Gy.* 19–20. sz.

Neupauer János tr. A tüdővészről — *O. H.* 33–36. sz.

Pávai Gábor tr. A cresotinsavas natron gyógyhatásáról és alkalmazási módjáról. — *O. H.* 40. 41. sz.

Pollák László tr. Vit-táncz és reszketeg hűdés. — *O. H.* 48–50. sz.

Roth Ferencz tr. A gyomor kimosásának és villamozásának javallata. — *Gy.* 25–26. sz.

Schweiger Zsigmond tr. A központi és körzeti idegrendszer fontosabb betegségeinek fürdőgyógyászata. — *O. H.* 8. 9. 10. sz.

Stiller Bertalan m. tr. A bélhurutos albuminuriáról. — *O. H.* 10 sz.

Szabó Dénes tr. A hökhurutról. — *O. H.* 26. 27. 28. sz.

Takács Endre m. tr. Az ataxia nyilvánulásai és elmélete. — *O. H.* 2. sz.

„ A gerinczagi göresös hűdés (paralysis spinalis spastica) — *O. H.* 22. 23. sz.

„ Féoldali izzadás és sorvadás viszonya az idegrendszerhez. — *O. H.* 50. 51. sz.

Tokody Ferencz sebész-mester. Endarteritis chronica deformans; insufficientia valvular. semilunar. aortae minoris gradus. — *Gy.* 47. sz.

Tomesányi Imre tr. A bárányhimlő (varicella) szövődménye. — *Gy.* 1. sz.

Török János tr. Agygerinczhártya-lob esetei gyakorlatomból. — *Gy.* 17. 18. sz.

„ Gyógykísérletek vizkórosok asthmájánál pilocarpinum muriaticummal, egyéb — főleg vizkórelenes — szerek mellett. *Gy.* 43. sz.

- Újfalusi József* tr. A reflex hűdés egy esete. *O. H.* 37. sz.
With tr. után. Peritonitis appendicularis. — *Gy.* 30. sz.
A gerinczagy heveny és idült lojjáról. — *Gy.* 2. sz.

Sebészet.

- Adler Adolf* tr. Az ajkak és pofa hiányát pótló műtő eljárások esetenához, a pofahiányoknak két — ellenirányu — nyelvalaku lebenynyel pótlásának új módozatával. — *O. H.* 4. 5. 6. sz.
- Árkövy József* tr. A fogbél (pulpa dentis) kóros concrementumainak viszonya a prosopalgiahoz (tic douloureux). = *O. H.* 8. 9. 10. sz.
- Bakó Sándor* tr. A Paquelin-féle thermocauter — hőtető — alkalmazása álképletek kiirtására. — *Gy.* 29. sz.
- Brandt József* tr. A sérvek gyökeres — radical — műtéte. — *Ért.* II. k. 2. f.
- Darányi* tr. Aradi magánkórházából kóresetek. — *Gy.* 24. 27. 28. 30. 31. 32. 33. 35. sz.
- Dollinger Gyula* tr. A hugycső függő — merevenség — részének kettőzete és ennek műtéte. — *O. H.* 5. sz.
- Dollinger Gyula* tr. *Kovács József* tr. igazgatása alatt álló kir. tud. egyetem sebészeti kóroda működésének kimutatása az 1877—78-dik tanévről. — *Gy.* 4. 5. 6. 8. 9. 11. 12. sz.
- Ercsey Ernő* tr. Párisi levelek. — *O. H.* 1. 2. 8. 14. 16. 18. 24. sz.
- Fischer Adolf* tr. A hugyhólyag mechanicus kezeléséről. — *Gy.* 10. 11. sz.
" " Egy új hugycső-fogó kisebb idegen testek, vagy hugycső újképletek eltávolítására. — *O. H.* 46. sz.
- Frischmann Gyula* tr. Vizelet-beszűrődés terimbeles hólyaglob következtében. — *O. H.* 43. sz.
- Fröhlich után.* A régi rómaiak hadi sebészete. — *Gy.* 21. sz.
- Illés Zsigmond* tr. Casuisticus közlemények. *O. H.* 36. sz.
- Janny Gyula* tr. Arczzsába és arczideggörcs, — idegnyújtás — gyógyulás. — *H. O.* 48. sz.
- Kocher* tr. után. A rák gyökeres gyógyítása. — *Gy.* 30. sz.
- Korda Kálmán* tr. A sósavas pilocarpinum alkalmazása és hatása idült izületi lobos daganatok, elferdülések, zsugorok és köszvény eseteiben. — *O. H.* 47. sz.

Kun Zoltán tr. Az orr-garathabarczokról, s ezeknek műleges eltávolításáról, az orrnyílásnak és garatürnek véres uton tágitása nélkül — *O. H.* 30. 31. 32. sz.

„ Az orrtükrészetről s annak gyakorlati értékéről az orr- és fülgógyászat terén. — *Gy.* 7. 8. 9. 10. 11. 12. sz.

Lőri Ede tr. Adatok a garat és gége nyákhártyájának kóros elváltozásaihoz. — *O. H.* 49. sz.

„ Gége-habarczoknál tett észleletek és műtétek, — *O. H.* 16. sz.

Ludvik Endre tr. Üszkös czombsérvnél bélcsonkolás, asepticus lefolyás, gyógyulás. — *Gy.* 20 sz.

Lumniczer Sándor tnr. Térdizületi csonkolás, gyors gyógyulás. — *O. H.* 18. sz.

Navratil Imre tnr. Adat a gége szemölcs-dag kór- és gyógytanához. — *O. H.* 1. sz.

„ Vendégsegg műtete hasmetszéssel és gyors gyógyulással *O. H.* 21. sz.

„ Lap szemle. — A patella-törés kezeléséről. — *O. H.* 26. sz.

Nussbaum terve a kemény szájjpad hiányának pótlására. — *Gy.* 48. sz.

Petz Lajos tr. közlemények Navratil I. egyet. tanár vezetése alatt levő rókus-kórházi II sebész-osztályáról. — *Gy.* 4. sz.

Rutkay Sándor tr. Bélyarratot igénylő kizárt sérv egy esete. — *O. H.* 13. 14. sz.

Schmied Hugó tr. Kettős részletes lábcsonkitások esetei. — *O. H.* 47. 48. 49. sz.

„ Jelentés Lumniczer Sándor tnr. rókus-kórházi sebészeti osztályán 1877 - 79-ben antiseptice kezelt nyilt csonttörésekről. — *O. H.* 15. 16. 17. 18. sz.

Szekeres József tr. Epehólyag-sipoly egy esete. — *O. H.* 21. sz.

Tokody Ferencz sebész-mester. Végbélbe ható gátszakadás, előidézve szőlőkaróba esés által; gyógyulás. — *Gy.* 20. sz.

Weisz Sándor tr. Veleszületett óriás növés a lábon. — *Gy.* 6. sz.

„ „ Elephantiasis penis ritka esete. — *Gy.* 3 sz.

Wertner Mór tr. A központi csontporc-dag ismeretéhez, s a morphiumpo gyógykezeléséhez adat. — *Gy.* 15. 16. sz.

Szemészet.

- Alexander Béla* orv.t.h. A szarucsap kórodailag előforduló összes alakjainak kórbonczana, különös tekintettel az itt fellépő szövetelemek eredetére. — *Szem.* 2. sz.
- Czeniceanu György.* A szemet környező arczrészeknek, a látá mekkoróságának és szemüvegeknek befolyása a látás-térre. — *Szem.* 1. szám.
- Darányi tr.* Aradi magánkórházából kóresetek. — *Gy.* 42. sz.
- Fanzler L. tr.* A neuroretinitis kóroktanához. — *Szem.* 6. sz.
- ” Atropin-mérgezés két esete. — *Szem.* 4. sz.
- ” Közlemények a szemészeknek Mailandban 1880-ban tartott 6 ik nemzetközi gyűléséből. — *Szem.* 6. sz.
- ” Lapszemelvények. — *Szem.* 5. 6. sz.
- Goldzieher Vilmos m. tnr.* Csontosodások a szemben. — *O. H.* 17. 18. 21. sz.
- Imre József tr.* Könyvismertetés. — *Szem.* 1. 3. sz.
- ” ” Lapszemelvények. — *Szem.* 3. sz.
- Juhász Lajos tr.* Közlemények Schulek V. tnr. kórodájából. A kóroda hályogműtétei az 1877—78 és 1878—79. tanévekben. — *Szem.* 2. 3. sz.
- Siklóssy Gyula tr.* A spray használatáról a Graefe-féle hályogműtéteknél — *Gy.* 27. 28. sz.
- Torday tr.* Lapszemelvények. — *Szem.* 1. 3. 4. 5. sz.
- Vidor Zsigmond tr.* Szembetegségek antisepticus kezelése. — *Szem.* 5. sz.
- ” ” Veleszületett kemény maghályogról. — *Szem.* 6. sz.
- ” ” Lapszemelvények. — *Szem.* 3. 4. 5. 6. sz.
- ” ” Közlemények a szemészeknek Heidelbergben 1879-ben tartott 12-dik gyűléséből. — *Szem.* 1. 3. 4. 5. sz.

Szülészet és nőgyógyászat.

- Bodnár Sándor tr.* Fejre fordítás nagyfokú vérzésnél. — *O. H.* 42. sz.
- Brünauer Ambró tr.* A méhvérzések okairól általában és azok kezeléséről. — *Hy.* 25. 26. 27. sz.
- Eisler Miksa tr.* Defectus vaginae et uteri esete. — *Gy.* 32. sz.
- ” ” Mola carnosae esete. — *Gy.* 31. sz.

- Eisler Miksa* tr. Stenosis vaginae egy ritka esete, a szükület véres tágitása, művi szülés. — *Gy.* 24. sz.
- Elischer Gyula* m. tnr. A méh hüvelyes részének egy ritkább alakja. — *O. H.* 22. sz.
- Engel Gábor* tr. A gyermekágyi láz helyi kezelése — *Ért.* II. k. 3. f.
- Góth Manó* m. tnr. Tapasztalatok a hüvelyes részen eszközölt vérelvonások gyógyhatási értéke felett. — *Ért.* II. k. 3. f.
- Leibmann Mór* m. tnr. A méh-ür kiöblítéséről — *Gy.* 48. sz.
- Mann Jakab* tr. Az arcz-fekvés művi kezelésének egy esete. — *O. H.* 41. sz.
- Weisz Sándor* tr. Ludtoll a női hüvelygyógyásban; eltávolítás a hüvelygyógy gyors tágitásával. — *Gy.* 2. sz.
- Wertner Mór* tr. szülészeti adatok az ó-korból. — *A. O.* 8. 9. 10. sz.

Bőr- és bujakórtan.

- Eröss Gyula* tr. Adat a gége bujakóros megbetegedéséhez gyermekeknél. — *O. H.* 16. sz.
- Groszmann Jakab* tr. A későn jelentkező örökölt bujakór egy esete. — *Gy.* 16. sz.
- Hertzka Imre* tr. A nyelv és szájnyákhártya fehér telepe (leucoplakia, psoriasis) és a karlsbadi gyógymód e bántalom elleni kedvező hatásáról. — *Gy.* 12. 13. sz.
- Pollák Samu* tr. A bujasenyv gyógykezelésének mai álláspontja. — *Gy.* 36. sz.
- Idősb Purjesz Zsigmond* m. tnr. A 16 századbéli jelesebb syphiliographok. — *O. H.* 41. 42. 43. 45. 46. 47. 48. 51. 52. sz.
- Schwimmer Ernő* tnr. A festenyos bujakór (syphilis pigmentosa.) — *O. H.* 15. sz.
- Stiller Bertalan* m. tnr. Herpes psychico-reflectoricus és a trophicus idegek kérdése. — *O. H.* 52. sz.

Gyermekgyógyászat.

- Eröss Gyula* tr. Ritka cholera-eset, gyermeknél. — *O. H.* 45. sz.
- Faludi Géza* tr. A valódi hártvás gégelob kezeléséről. — *O. H.* 39. sz.
- ” ” A valódi hártvás gégelob kezeléséhez — *Gy.* 40. sz.
- Hochhalt Károly* tr. A ronesoló toroklob újabb álláspontja. — *Gy.* 37. 38. 39. sz.

Pollák József tr. Az újszülöttek hüvely-vérzésének egy esete. — *Gy.* 8. sz.
Szekeress József tr. A közös fejűtér átfuródása garatmögötti tályog következtében. — *O. H.* 47. sz.

Weisz Ignác tr. Natrium salicylicum alkalmazása és gyógyértéke a gyermek-kór némely lázas bántalmái ellen. — *O. H.* 1. 2. sz.

Wittmann László m. tnr. Garatmögötti tályog elvérzéssel. — *O. H.* 27. sz.

Elmekórtan.

Laufenauer Károly m. tnr. Az agy összes sulya, tekintettel a magyar népre, a nemre, életkorra és elmekór-formákra. — *O. H.* 29. 30. sz.

” A somnambulismusról. — *O. H.* 26. 27. 28. sz.

” Közlemények a gerinczagy kórszövettanából, elmebetegknél. — *O. H.* 42. 43. sz.

” További adatok az epilepsia és az epilepticus elmebántalmak kórboncztanához. — *O. H.* 4. sz.

Fülgyógyászat.

Lichtenberg Kornél tr. Adatok a Menière-féle fülbántalom ismeretéhez. — 15. 17. sz.

” A nő nemi életének befolyása fülbetegségek kifejlődésére. — *O. H.* 49. 50.

” Lapszemle. Közlemények az elméleti és gyakorlati fülgyógyászat köréből. — *O. H.* 43. sz.

” Nehány gyakorlati megjegyzés idegen testek eltávolításáról a fülből. — *Gy.* 15.

Államorvostan.

(Törvénytörvényes orvostan, közegészségtan, orvosi rendészet, orvosi statistika.)

Adler Henrik tr. után. Öngyilkosság pikrinsavval. — *Á. O.* 6. sz.

Ambró János tr. A pozsonyi országos közkórház és a baba-képezde hiányai. — *Á. O.* 11. 12. sz.

Ballagi János. Egyszerű eszköz ivóvizek vizsgálatára. *K. és t. o.* 5. sz.

- Belky János* m. tnr. Cantharidin a vizeletben. — *K. és t. o.* 4. sz.
- Busscher* tr. után Mérgezési esetek aconitinum nitricum gallicummal. — *Á. O.* 5. sz.
- Dubay Miklós* tr. A mindennapi kenyér. — *Gy.* 1. sz.
- Fodor József* tnr. A szénéleg egészségi tekintetben. — *O. H.* 6. 7. sz.
- „ „ Gyilkosság CO által. A CO kimutatása a beszárított vérben. — *O. H.* 14. sz.
- Fusch Dávid.* A tisztátlan tej közegészségi szempontból. — *K. és t. o.* 3. sz.
- Goldzieher Vilmos* m. tnr. Emlékirat a vakok ügyéről és vakok intézetéről. — *K. és t. o.* 1. sz.
- Harten* tr. után. Az Esmarch-féle vértelenítés mint eszköz a tettetett zsigorok felismerésére. — *Á. O.* 5. sz.
- Kézmárszky Tivadar* tnr. Körlevél a budapesti gyakorló orvos urakhoz az életbeléptetendő szülészeti és nőgyógyászati polyclinicum érdekében. — *Á. O.* 10. sz.
- Kohn D.* tr. Orvos-törvényszéki eset. — *Á. O.* 4. sz.
- Konrád Márk* tr. Kimutatás a nagyváradi m. kir. bábaképezde 1878. s 1879. évi működéséről. — *K. és t. o.* 6. sz.
- Körösi József* tr. A hőmérsék és légnedvesség befolyása a croup és diphteritis fellépésére. — *O. H.* 25. sz.
- Kun Tamás* tr. Kell-e himlőjárvány idején védhímlővel ojtani? — *Gy.* 47. sz.
- Manassem* tnr. dolgozójából közli Wassiljew. A katonai gyakorlatnak s őrállásnak befolyása a mellkas körfogatára, a tüdő vitalis kapacitására, s a be- és kilégzési erőre. — *Á. O.* 5. sz.
- Markusovszky Béla.* A tápszerekről. — *K. és t. o.* 1. 2. 6. sz.
- Maschka* tnr. után. Orvos-törvényszéki esetek. I. Leforrázták-e, vagy buborban halt el? II. Akasztás-okozta halál. Öngyilkos-e vagy nem? — *Á. O.* 10. sz.
- „ Felakasztotta-e magát, vagy megfojtották? — *Á. O.* 5. sz.
- Molnár József* tr. Orvos-törvényszéki esetek. — *Á. O.* 12. sz.
- Munkácsy Pál.* Az ivó-vizek gáztartalma. — *K. és t. o.* 2. sz.
- Nagy József* tr. A himlő-járvány 1879-ben Nyitramegyében. — *Á. O.* 8. sz.
- „ „ évi jelentéséből. Közegészségtani személyzet Nyitramegyében. — *Á. O.* 8. sz.
- Niedermann Gyula* tr. Orvosi észlelet és vélemény saját gyermekének

- meggyilkolásával vádolt N. N. elmeállapota felől. — *K. és t. o.* 6. sz.
- Nussbaum* tr. után. Az antisepticus kezelés befolyása a törvényszéki orvostanra — *Á. O.* 9. sz.
- Ossikowszky József* tr. Az arsénkéneg mint mérég, s annak szerepe törvényszéki kérdésekben. — *K. és t. o.* 5. sz.
- Patrubány Gerő* tr. fővárosi tisztii főorvos javaslata a dajkaságba adott csecsemők ellenőrzése tárgyában. — *O. H.* 3. sz.
- ” Heveny fertőző, illetőleg ragályos betegségek meggátolásáról. — *K. és t. o.* 1. sz.
- Pinkheim* tr. után. Talált hulla. Ki a halott, ki gyilkosa? — *Á. O.* 10. sz.
- Pollák József* tr. Halottkémlésünk. — *Gy.* 19. sz.
- Rákossy Béla* tr. Jelentés a váci m. kir. országos fegyintézet egészségi állapotáról 1878-ban. — *K. és t. o.* 1. 2. sz.
- Rózsashegyi Aladár* tr. Uti levelek — *O. H.* 25. 28. 29. 31. 36. 37.
- ” ” Erismann munkája a fertőztelenítésről a törökországi csatatéren. — *K. és t. o.* 2. sz.
- ” ” Látogatás a fővárosi vízvezetéki hivatalban. — *K. és t. o.* 3. sz.
- ” ” Fertőző betegségek eseteinek kötelező feljelentéséről. — *K. és t. o.* 4. sz.
- ” ” A müncheni egyetem új közegészségtani intézete. — *K. és t. o.* 5. sz.
- ” ” Legujabb nyilatkozatok a pestisről, ennek elterjedése az asztrakháni járvány óta. — *K. és t. o.* 6. sz.
- Sponholz Julius* tr. után. Elégedetlen elmebaja. (Quaerulans). — *Á. O.* 5. sz.
- Szalárdi Mór* tr. A közárvak érdekében. — *O. H.* 4. sz.
- Tóthfalussy Gyula* tr. A vegytan fontos szerepe közegészségtani és orvos rendőri kérdésekben. — *Á. O.* 6. 7. 8. sz.
- Ventura Sebestyén* tr. Fürdői levél. — *O. H.* 18. sz.
- Wertner Mór* tr. A közegészségtani ismeretek történetéhez. — *Á. O.* 11. sz.
- ” ” A nőszés történetéhez. — *Á. O.* 5. 6. 7. sz.
- Weszelowszky Károly* tr. Nyílt levél az országos közegészségügyi tanácsához. — *Á. O.* 2. sz.
- Witthmann Lázár* tr. egyet. m. tr. jelentése az állatvédhimlő-oltás ügyében tett utazásáról. — *K. és t. o.* 3. sz.

A fővárosi köz- és magánkórházak vizsgálata. — *K. és t. o.* 1. sz.

A gümőkóros állatok tejének és husának befolyásáról az ember egészségére. — *Gy.* 43. sz.

Az új hullaház. — *O. H.* 17. sz.

Bizottsági tervezet országos gyermekmenhely tárgyában. — *O. H.* 23. sz.

Ideiglenes intézkedés a bábatanítás ügyében a budapesti egyetemen. — *O. H.* 24. sz.

Batizfalvi Sámuel tr. évi jelentése budapesti orvos-sebészeti és testgyógyászati magánintézetének XXI. évi működéséről. — *Á. O.* 4. sz. *O. H.* 19. sz.

Hasenfeld Manó m. tr. Kimutatás a szliácsi fürdőből a lefolyt utolsó 20 év alatt. — *K. és t. o.* 3. 6. sz.

Patrubby Gerő tr. Budapest főváros közegészségi állapota 1880. aug. hóban. — *Á. O.* 10. sz.

Rózsay József tr. Budapest főváros Erzsébethez címzett aggápolója és kényszer-dolgozóházában 1879 évben ápolt betegekről szóló orvosi jelentés. — *Gy.* 24. sz.

Összeállította

Lőte.)*

*) A fennebbi összeállításból netalán kimaradt adatokra figyelmeztetést a szerkesztőség köszönettel fogadja és azokat a későbbi füzetekben közzé fogja tenni.

Vegyesek.

— Az Erdélyi Muzeumegylet természettudományi szakosztálya az Erdélyi Muzeumegylet igazgató választmányának 1881. jan. 8-án tartott ülésében a kiadványokra szánt évi általány felemelése tárgyában a következő indítványt terjesztette elő:

Tekintetes igazgató választmány!

Az orvos- természettudományi társulat választmánya természettudományi szakosztályunkhoz át irt az iránt, hogy egy háromtagu bizottságot küldjünk ki, mely a nevezett társulat választmányának három kiküldöttjével vegyes bizottsággá alakulva tegyenek betérjesztést mindkét részről az iránt: „mi módon lehetne az Erdélyi Muzeumegylet és az Orvos-termezettudományi társulat által közösen kiadott „Orvos-termezettudományi Értesítő“ munkatársait némi írói díjban, a népszerű estélyek felolvasóit pedig valamelyes tiszteletdíjban részesíteni?“

E kérdés felvetésének indokai a következők voltak.

Ez országrész irodalmi önállóságának bebizonyítása, fenntartása és fejlesztése szempontjából — az orvos-termezettudományokat illetőleg — kétségen kívül fontossággal bír az, hogy itt Kolozsvárt, mint egyetemi székhelyen az orvos-termezettudományok köréből állandóan egy szak- és tudomány terjesztő folyóirat bocsájtassék közre. Az orvos-termezettudományi társulat czime alatt csoportosult szakférfiak és tanítványaik, kikhez az utóbbi évben szakosztályunk is csatlakozott, a lefolyt öt év folyamán, mely alatt körülbelül 100 tudományos ülésen közel 200 értekezés adatott elő, és a mely értekezések és előadások eddigelő 5 kötetben látnak napvilágot, megmutatták azt, hogy itten meg van a kellő munkaerő és anyag egy ily folyóirat folytonos fenntartására, mely előtűntetheti mindenkor azt, hogy az ország e második kultur központjában tényleg folyik az önálló tudomány fejlesztés munkája, hogy az szakadatlanul fenntartható és folyton folyvást fejleszthető. E folyóirat öt éven keresztül, mint ismeretes, minden írói tiszteletdíj nélkül állíttatott ki.

Noha a közreműködő szakférfiak eddig tapasztalt ügybuzgalma kilátást nyujt arra, hogy az általok felkarolt eszme mellett ezentul is oly kitarással fognak küzdeni mint eddigelő, mindazonáltal méltányos az, hogy ez írók áldozatkészégökért, hogy irodalmi dolgozataikat nem küldik el a főváros írói díjakat nyujtó közlönyének, vagy a tudományos akadémiának, hanem azoknak itt megjelentetése által hozzájárulnak egy localis tudományos irodalmi mozgalom megteremtéséhez, valamelyes írói díjban részesüljenek.

Az Erdélyi Muzeumegylet természettudományi szakosztálya és az Orvos-termezettudományi társulat által rendezett természettudományi estélyek az el-

mult öt év alatt meglehetősen népszerűkké lettek. Városunk minden rendű és rangu tagja szívesen megjelen azokon. E természettudományi estélyeknek több kultur jelentőségök van, mint első pillanatra mutatkozik. Századunk kétségen kívül a természettudományok korszaka. Ősmereteinek, vívmányainak hatása ma már meglátszik a gondolkodás minden terén, tudalommal vagy tudalmatlanul mutatkozik az a társadalom minden rétegének esze járásán a legmagasabbaktól a legalsóig, a hol tisztán a maga igaz valójában van felfogva, e hatás kétségen kívül üdvös, a hol csak félszegül terjed el, romboló, hitet, erkölcsöt, társadalmat megrázkodtató. Napjainkban, midőn a sajtó minden ágában annyi sok esetben tulhajtott természettudomány népszerűsítéssel találkozunk, melynél a legtöbb esetben hiányzik a kellő mérséklet a tudományos tapasztalatokból levont következtetések közzétételében midőn az érdekesség kedvéért a tudományilag való oly gyakran összekevertetik a költöttelkkel: a köztudalom kellő mederben tartása szempontjából kétségen kívül szükséges, hogy magok a szakférfiak és nem a szakkedvelő hírlapírók vegyék kezökbe a tudomány népszerűsítés munkáját. Erre kiválólag alkalmasoknak bizonyultak úgy külföldön, mint nálunk a fővárosban a természettudományi társulat által kezdeményezett szabad bemenetű természettudományi estélyek, melyeken szakemberek tartanak a nagy közönség ismeret-köréhez mért demonstratív előadásokat. Ezt honosította meg az Orvos természettudományi társulat itt Kolozsvárt, még pedig, mint a közönség élénk részvéte mutatja, elég sikerrel. Mind a két egyesület érdekében áll e természettudományi estélyek fenntartása továbbra is. Ezek hozzák mind a kettőt leginkább össze a nagy közönséggel, a melynek természettudományi ismeretkörét tágítani feladata körébe vonta mind a kettő. Ez előadások tartása azonban meglehetősen fáradságos. Egy demonstratív népszerű előadás, ha az kellőleg ki van dolgozva, több hetét igénybe veszi a szaktanárnak. Tapasztalat mutatja, hogy szakelőadásokat önálló értekezésekkel általában véve szívesebben tartanak, mint népszerű előadásokat. A pesti természettudományi társulat, hogy a szakférfiak érdeklődését e népszerű előadások tartása iránt folytonosan éberan tartsa, a demonstratív előadásokat szép tiszteletdíjban részesíti, egy előadásért 80 frtban. Kívánatos, hogy e díjazás a mi természettudományi estélyeink előadásaiért is szokásba jöjjön.

Díjazandó lenne pedig az eddigi adatok alapján évenként 30—35 nyomatott ivnyi irodalmi munkálat és hét természettudományi estély ugyannyi előadása.

A vegyes bizottságban szakosztályunk részéről Mosel Antal alelnök, Cseh Lajos bányatanácsos és Berde Áron egyetemi tanár urak, az Orvos-termesztudományi társulat választmányára részéről pedig a három szerkesztő vettek részt.

E vegyes bizottság két ülésben az indítványt behatóan megbeszélvén, a következőkben állapodott meg, és egy szakosztályunknál, mint az Orvos-termesztudományi társulat választmányánál a következőket hozta javaslatba.

1-ör az „Orvos-termesztudományi Értesítő“ munkatársai nyomtatott ivként 20 frt írói díjban részesüljenek.

2-szor. A népszerű estélyek előadói egy estélyért 30 frt tiszteletdíjat és ezenkívül az Értesítőben megjelenendő munkájukért egy nyomott iv után járó írói díjat kapjanak.

3-szor. Az így felmerülő kerülből 1000 frtnyi költség-többlet fedezése szempontjából pedig, miután a muzeum-egylet természettudományi szakosztályának 950 frtnyi átalányát és az Orvos-természettudományi társulat átlag 500 frtra menő évi jövedelmét jelenleg az „Értesítő“ nyomdai kiállítása és a „természettudományi estélyek“ anyagi kiadásai teljesen felemésztik — kéressék fel az „Erdélyi Muzeum Egylet“ igazgató válaszmánya az iránt, hogy a legközelebbi évi közgyűlésén a természettudományi szakosztály kiadványaira szánt átalánynak a mostani 950 frtról 2000 frtra emelését hozza javaslatba.

A vegyes bizottság e javaslatát szakosztályunk 1880. decz. 5-én tartott rendkívüli gyűlésén egyhangulag elfogadta és ennek alapján a tek. igazgató válaszmány elé a következő indítvány beterjesztését határozta el.

„Tekintetbe véve azt, hogy alapszabályaink 6. §-a c. pontja értelmében egyesületünk tagjainak a honismeret érdekében tett buvárlatait díjazhatja, tudományos munkák kiadását elősegítheti, tekintetbe véve továbbá azt, hogy a természettudományi szakosztály által az Orvos-természettudományi társulattal egyesülve kiadott „Orvos-természettudományi Értesítő“-nek az eddigi terjedelemben kiadhatása, valamint a két társulat által közösen rendezett természettudományi estélyek fenntarthatása érdekében szükségesnek látszik az, hogy az „Értesítő“ munkatársai írói díjban-, az estélyek előadói pedig tiszteletdíjban részesíttessenek; a természettudományi szakosztály azon indítvánnyal lép a tek. igazgató válaszmány elé miszerint az eddigi 950 frtnyi évi átalánya 2000 frtra emelését késszközölni és ez iránt az 1881-diki közgyűlés jóváhagyását kikérni méltóztassék.“

Kelt Kolozsvárt. Az Erdélyi Muzeumegylet természettudományi szakosztályának 1880. decz. 5-én tartott rendkívüli üléséből. H ö g y e s E n d r e, jegyző.

Ez indítványra az igazgató válaszmány márczius 17-iki ülése a természettudományi szakosztály kiadványokra szánt 1881 dik évi átalányát az eddigi 950 frtról 1500 frtra emelte, a mit az Erdélyi Muzeumegylet 1881-dik év márczius 20-diki közgyűlése jóváhagyott.

Szakosztályi ügyek.

Az 1881. jan. hó 22-én tartott orvosi szakülésén.

1. Klug Nándor tart előadást „A szivlökés egyes szakaszainak időarányáról.“ Ez előadást jelen füzet közli. — Azután:

2. Szilágyi Ete mutat be egy színvegyítő készüléket, mely áll két gyöngö crown-üveg prizmából, melyek egy csőbe úgy vannak befoglalva, hogy rövid élük érintkeznek. A készülék oly módon tartatik szem elé, hogy a két prisma érintkezési vonala felezze a látát.

A láta egyik felén tehát az egyik, másik felén a másik prisma által irányítva fény fog a szembe hatolni, mindenik prisma elé külön egy színes foltot lehet helyezni, oly távolban egymástól, hogy a két színes folt képe a reczegen fődje egymást egészen, vagy csak félig. Szükséges, hogy a prizmák crown-üvegből legyenek és gyöngö törőszöglettel birjanak, hogy a vegyítendő színes foltok

szélein ne lépjen föl szórás általi színbontás. A két egyenlő prizmán keresztül a reczgre egyforma tulajdonságu fény jut, mindenike a reczgre eső képeknek fél fél fényerővel bir, mivel a látának fele van elfoglalva egy-egy prisma által.

A Dove-féle kettősön törő mézspát prizmától főkép abban különbözik a hatás modora, hogy a mézspát által egy rendes és egy rendkívüli fénytörésü kép egyesíttetik.

Különböző mellék készülékek segélyével vegyithetni két felületi színt, vagy két átlátszó színt, vagy átlátszót és egy felületit.

Átlátszó színek vegyítéséhez vagy elsötétített szoba kívántatik, vagy lehet alkalmazni egy körülbelül 50 cm. hosszú s keskeny lobor alaku szekrényt, melynek alapja 15 cm., másik keskeny vége 8 cm. oldallal bíró négyszög. A kisebbik véglapra illesztetik a prizmákat tartalmazó cső, a szemben levő nagyobb véglapon két nyílás van, melyek átlátszó színes (üveg vagy gelatine) lemezekkel födtenek. Jobb berendezés, ha a két nyílás mozgatható két retesz által van elzárva, s a reteszeken $1-1\frac{1}{2}$ cm. széles ablakok födtenek a színes lemezekkel, mert a reteszek eltolása által szabályozható a két színes nyílás távolsága, és a vegyítést eszközözni lehet vagy a nyílások egész területén, vagy csak azok egy részében.

Egy átlátszó és egy felületi szín vegyítésére a szekrény egyik hossz-oldalát eltávolítjuk, azután egy lemezszerű válaszfal által két részre osztjuk a szekrény belüregét egész hosszában, és az egyik rekeszt egy fedő lemez által elzárjuk, úgy hogy ezen rekesz egészen sötét legyen. Ezen elsötétített hosszrekesznek felel meg a véglapon az egyik nyílás, melyet átlátszó színes lemezzel zárunk el, a másik nyílásra pedig egy felületes színű átlátszatlan lapot veszünk. Egy kellőleg elhelyezett tűkör ugyanazon lámpáról, (vagy más fényforrásról), mely a nyílt rekeszben lévő felületes színű lapot megvilágítja, az átlátszó lemezen át fényt vetit a szekrény sötét rekeszébe. Ha most a színvegyítő készüléket úgy irányítjuk, hogy egyik prisma a sötét, a másik a világos rekesznek feleljen meg, akkor a reczeg ugyanazon helyére hozhatjuk a felületes szín és az átlátszó lemezzel födött nyílás képét.

A színvegyítést 8° prizmákkal és 50 cm. hosszú szekrényvel eszközözni lehet körülbelül 7 cm. hosszú területen, mely elegendő arra, hogy a színvegyítés-sel járó tüneteket vizsgálhassuk.

Igy élénken lép föl az egyidejű ellentét (Simultan contrast) átlátszó vagy felületi színekkel, annyira élénken és biztosan, hogy közvetlen megérzésnek erejével és határozottságával bir; épen nem úgy látszik, mintha bonyolodott gondolkozási folyamat eredménye volna az ellentétes szín föltünése.

A készülékben vörös (ellentét zöld), viola-bíbor (ellentét olajzöld) és sárga (ellentét kék) színekkel volt kísérlet téve

Fontos a kapcsolatos színek vegyítése, azon színeké, melyek vegyítéséből fehérnek érzése származik: a színérzésről szóló két jelenlegi fő theoria ezeknek különböző jelentőséget tulajdonit.

A Joung-Helmholtz theoria szerint a két szín kiegészítő (complementair) tulajdonsága: a mely reczeg rostokat az egyik fény nem izgatja, azok másik által lesznek izgatva, a kettő által az egész rostrendszer jut inger alá, s az egésznek működésbe hozása adja a fehért eredményképen, tehát a fehér körülbelül a két

szín összegének felel meg, jóval nagyobb fényerejű leend mint bármelyik a kapcsolatos két szín közül egyedülvéve.

Hering teoriájában a kapcsolatos színek mint ellentétek (contrast) szerepelnek: ha az egyik szín gyarapodása (assimilatio) a látanyagnak, akkor a másik kapcsolatos szín fogyatkozást (dissimilatio) okoz, ha a kettő vetítettik, kioltják egymást, s a mi megmarad, az a kettőhöz hozzákevert fehér érzés. Ezen fehér két tényező hatásából ered: egyik tényező esetleg a színhez kevert physikai fehér fény, mely hasáb által színekre bontható lenne, a másik tényezőt physiologiai fehérnek nevezhetni, mert a fehéret érző anyag ingerlésében (és fogyatkozásában) áll, az inger együttesen lép föl az uralgó szín ingerével, s annak tárgyi, bontható fehér fény nem felel meg. A kapcsolatos színek egymást megsemmisítvén, a szín-ézés nem lép föl, csak a fehér tényezők maradnak fen, és okozzák a fehér érzését. A telített kapcsolatos színekből származó fehérnek tehát jóval gyöngébbnek kellene lenni, mint a két szín összege. Így például ha a színek mindenkének színértéke 8 volna, ennek részeiképen 4 színes érzést, 2 physikai fehér és 2 physiologiai fehér tekintetünk, vegyítés által a kapcsolatos színek érzése megsemmisül, marad kétszer 2 physikai és 2 physiol. fehér, a vegyítés által keletkezett fehér fényereje, $2+2+2+2=8$, tehát távolról sem felel meg a két összeseges fény erejének, mely 16 volna

Már Rood (Chicago U. S.) ugy találta, hogy ha Dove-féle kettősen törő mézspát prizmával két átlátszó üveg színét (vörös és zöld) egyesítette, a származó fehér körülbelül a két szín fényereje összegének telet meg.

Oly két átlátszó színes tárgyat kapni, melyek egyedül csak a kapcsolatos színeket bocsátanak által, alig lehet, azért az átlátszó színek vegyítésénél származó fehér mindig kissé színes, sárgálló zöld és vörösnél, vöröslő kék és sárgánál, kissé zöldeskék vagy piroslik violaszín és olajzöldnél. Azonban a csekély színeség eltűnő erejű a vegyített terület fényerejéhez képest, az eredményre lényeges befolyást nem is gyakorolnak; a vegyítési kísérlet a mellett szól, hogy a kapcsolatos színek nem ellentét, hanem kiegészítés útján keltik a fehér érzést.

Ha kapcsolatos színeket vegyítettünk a készülékkel, akkor elején a kísérletnek a vegyített területen színverseny tünetei mutatkoznak: majd egyik szín foglalja el az egész területet, majd a másik, ismét a vegyített területi fehéren egyes foltokban túlkap egyik vagy másik szín, a foltok azonban nem éles szélűek, néha úgy lászik, mintha egyik szín a másik előtt állana, és a második szín átlátszanék az elsőn. Ha a vizsgáló szeme fárad a kísérlet huzamosabb folytatása miatt, a verseny tünetei mindinkább gyöngülnek, míg végre egyenletes színezés áll be a vegyített területen, a tünetek nagyon hasonlóak a két szemmel szín vegyítéskor fellépőköz, s azon gondolatot ébresztik, mintha egyes színérző elemek két szín behatása alatt kiválasztanak az egyiket, és ezen szín érzésével elszigetelnék magukat a körülfekvő elemektől, míg el nem fáradnak. Átlátszó színek vegyítése felületi színekkel azért érdekes, mivel ki lehet mutatni a különbséget két szín vegyítése és ugyanezen színek levonásának eredményei között. Előbb a készülék fentebb említett berendezésével vegyítjük az átlátszó üveg színét a felületi színnel, azután a színes lapot és az üveget kivéve a készülékből, egy sötét kicsiny

szekrénybe helyezük a lapot, és az üvegen keresztül eső fényvel világítjuk meg. Kapcsolatos színeknél a különbség igen nagy.

Társulati ügyek.

Jegyzőkönyv a kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1881. febr. 20-án d. e. 11 órakor az egyetemi természettani intézet tautermében tartott rendes közgyűléséről

1. Hőgyes Endre t. elnök a jelen gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítésére Mosel Antal és Szabó Samu tagtársakat fölkérvén s a mult közgyűlés hitelesített jegyzőkönyvét bemutatván, következő beszéddel nyitja meg a közgyűlést:

Tisztelt tagtársak! Üdvözlöm önöket, kik megjelentek, hogy ez évi rendes közgyűléstünkön meghallgassák társulatunk tisztviselőinek jelentéseit az általuk vezetett egyesület mult évi működéséről, szellemi és anyagi gyarapodásáról.

Az elmúlt év társulatunk szellemi életében a kifejlődött és környezetéhez hozzáidomult szervezet önálló munkálkodásának korszaka volt, melyben nagyobb átalakulások nem keletkeztek, de megállapodott vezéreszmék érdekében tapasztalás által kipróbált eszközökkel öntudatos kitartó küzdelem folyt. A felolvasandó jelentésekben még egyszer fel fog merülni szemeink előtt e küzdelem egyetemes képe. Hiszem, hogy ha azt figyelmesen vizsgáljuk, az elbizakodottság nélküli megelégedés örömet fogjuk érezni, mely megnyugvást ad a multa és új kitartást biztosít a jövőre.

A kolozsvári orvos-természettudományi társulat VI. rendes közgyűlését megnyitván, felkérem a tisztelt közgyűlést kísérvé figyelemmel a bemutatandó jelentéseket.

2. Koch Antal t. titkár fölolvassa jelentését a társulat 1880. évi működéséről, a mely következőleg hangzik:

Tisztelt közgyűlés! Mikor most egy éve társulatunk tagjainak bizodalma ezen állásra helyezett, gyenge erőm és tehetségeim érzetében haboztam annak elfogadásában, de tekintve, hogy az út, melyen haladnunk kell, meg van már törve és a cél mely felé törekszünk határozottan ki van már jelölve, fölbátorítva éreztem magamat fontos feladattal járó tisztemnek elfogadására és viselésére, a mit érdemdús elnökünk és tisztársaim tapintatos vezetése és kiváló ügybuzgalma nagyon is megkönnyített.

Tisztemnek megfelelőleg van szerencsém társulatunk mult évi életéből a főmozzanatokat előterjeszteni.

Tartatott a mult évben 27 gyűlés u. m. 1 közgyűlés, 6 választmányi ülés, 7 népszerű természettudományi estély, 7 orvosi és 6 természettudományi szakülés.

A febr. 21-én tartott rendes közgyűlésen az alapszabályok értelmében megalakult a jelenleg működő tisztikar.

A választmányi üléseken elintézett folyó ügyek közül bátor vagyok nehányat fölemlíteni. A szakelőadások és természettudományi estélyek tartására ugyanazon időelosztás hagyatott meg, mint a megelőző évben; a szakületekre azonban minden tagnak külön meghívó küldése határozottat és foganatosítottat

A választmány az „Orvos-természettudományi értesítő” nyomdai kiállítására új szerződést kötött egy évre, melyben alacsonyabb árakat sikerült kieszközölni.

A m. orvosok és természetvizsgálók központi bizottságának meghívására a Szombathelyen aug. 24—30-án tartott XX. nagygyűlésen való részvételre a választmány fölkerlte és megbizta Géber Ede és Ossikovszky József tagtárs urakat, hogy társulatunkat a nagygyűlésen képviseljék; a mi meg is történt.

A választmány többször megvizsgáltatta a pénztárt, a titkár és a szerkesztő bizottság jelentése alapján intézkedett az „Értesítő” kiadásának apróbb ügyei felett, végre az „Értesítő” jövő évi folyamába fölvetelre elfogadta Koch Antal és Gyergyai Árpád társulati tagoknak két nagyobb dolgozatát.

A természettudományi estélyekről és a szakülésekről a következőket van szerencsém jelentetni.

Hét természettudományi estélyen előadást tartottak következő tagtársak a következő tárgyakról:

I. Entz Géza: Támadás, védelem és dacz az állatországban.

II. Fabinyi Rudolf: Az oxgyén szerepe az élő és nem élő természetben.

III. Gamauf Vilmos: A phylloxeráról.

IV. Aht Antal: A fluorescentia és phosphorescentia elnevezések alatt ismert fénytüneményekről.

V. Lindner Gusztáv: A tűzről.

VI. Koch Antal: A földrengésről.

VII. Koch Antal: A földrengés okairól.

Ezen előadások kivétel nélkül oly látogatottságnak örvendettek, hogy a használt termék a legtöbb esetben kicsinyeknek bizonyultak az érdeklődő nagy közönség befogadására, s az évek vége felé kísérlet tétetett a redoute teremnek e célra való fölhasználására, a mely azonban a terem nehéz fűtése miatt nem felelt meg a várakozásnak s a reá fordított költségeknek.

Hét orvosi szakülésen értekezéseket tartottak és előterjesztéseket tettek a következő tagtársak:

I. Gyergyai Árpád: Az ízületi bántalmaknak carbolsavval kezeléséről.

Klug Nándor: Közlemények a kolozsvári tud. egyetem élettani intézetéből.

a) A digitalis hatásáról különös tekintettel a szív beidegzésére; b) Hőgyes Ferencztől: Adatok a haemin jegeczek ismeretéhez.

II. Góth Manó: Egy általa eltávolított méhhabarcz (fibromina uteri) bemutatása és ismertetése.

Ossikovszky József: A borostyánkősavnak új leválasztási módjáról e fibrin-pankreas emésztési terményekből.

III. Hőgyes Endre: „Az akaratlan associalt kétoldali szemmozgásokról, vagyis a 12 crista austicanak a 12 szemizmommal való reflex kapcsolatáról” című a m. tud. akadémia által közlendő értekezését ismerteti.

IV. Brandt József: A sérvek radicalis műtétéről.

Géber Ede: A gégebujakór egy esetét (Bibirűsök a hangszálagokon és és gégében) mutatja be.

Genersich Antal kórboncztnai készítményt mutat be: agytalan torzarcz- és has-hasadással (a hibásan képezett szív és a legtöbb hasi szerv előesésével).

V. Högyes Endre két értekezést mutat be a kolozsvári egyet. ált. kór- és gyógyszertani intézetéből, u. m.

a) Kovács Lajos és Marschalkó Tamástól: Néhány vegyi anyag hatásáról az izzadásra, és

b) Kovács Lajos és Kertész Jánostól: A hangerő hallás alsó határáról telephonicus meghatározás alapján.

Góth Manó bemutat néhány újabb eszközt a nőgyógyászat köréből.

VI. Högyes Endre: A halló ideg átmetzésének következményeiről kísérletet mutat be.

Engel Gábor: A gyermekágyi láz helyi kezeléséről.

VII. Góth Manó bemutat egy tízhónapos gyermeket (leány), melyen több rendbeli fejlődési hiányok mutatkoznak.

Gyergyai Árpád ismerteti terjedelmes tanulmányát „A sérvek tanának történetéről.”

Engel Gábor egy nőt mutatván be, kinél méhmögötti vérgyűlem a visszafejlődés szakában van jelen, előzetesen a haematocele retrouterina kór- és oktanát ismerteti röviden.

Genersich Antal kórboncztnai készítményt mutat be (Barlangos edénydag a májban verőczerdugulás következtében).

Hat természettudományi szakülésen következő szerzőktől következő tárgyak adattak elő:

I. Entz Géza bemutatott és röviden ismertetett egy Kolozsvárt fogott scorpio italicus példányt.

Tömösvári Ödön szolt a) a Déva mellett talált nagy mennyiségű Viperá Ammodytesről, b) hazánk erdélyi részében talált Glomeris fajokról.

Egyed Mózes: Földdelejességi adatok Déváról

Koch Antal bemutatta és ismertette a) Bardócson talált Mastodon arvernensis zápfogát, b) a köpeczi lignitből kikerült fossil őz alsó állkapocs töredékéről.

II. Abt Antal: A radiométer tünemények és elméletek rövid ismertetése és Crookes legújabb kísérleteinek bemutatása.

Szaniszló Albert: a) Adatok a Hoplophora arctata nevű phylloxera ellenség kifejledési viszonyaihoz és b) a Kolozsmonostori gazdasági tanintézet phylloxera tanulmányra vonatkozó készülékeinek (praeparatum) bemutatása.

Mártonfi Lajos: A Kolozsvár vidéki harmadkori rétegek foraminiferái.

Entz Géza: Az ősökre való visszaesésnek (atavismus) egy érdekes esete.

Primics György: Jelentés a Kisbánya felett emelkedő havasokra tett földtani kirándulásról.

III. Abt Antal: resiczai vasgyárból való különböző vas- és aczélnekem táglási viszonyairól.

Herbich Ferencz: Ásvány-földtani közlemények Boszniából.

Primics György: Geologiai észleletek a szebeni és szász-sebesi havasokban.

Mártonfi Lajos: Ásványföldtani kirándulás Erdély északnyugoti szegletébe.

IV. Réthy Mór: A dispersio és absorptio elméletéhez.

Daday Jenő: A pesterei barlangban tett kutatásainak eredménye.

Primics György: A pesterei barlangban gyűjtött néhány érdekesebb ősméltóság maradvány bemutatása.

Koch Antal és Fabinyi Rudolf: Rudabányai aranytartalmú telérközeteknek és olvasztott aranygömböknek ásvány-vegytani vizsgálata.

V. Fabinyi Rudolf: A jegenyei forrásvíz vegyi elemzésének eredményei.

Tömösvári Ödön: a) A Heterastomak stigmája, b) Robert Latzel „Die Myriapoden der oesterreichisch-ungarischen Monarchie“ és c) Erich Haase „Schlesiens Chilopoden“ című legújabb munkáinak ismertetése.

VI. Fabinyi Rudolf: A kolozsvári világítógáz vegyi vizsgálata és fényerősségének meghatározása.

Primics György: A fogarasi havasok geologiai szerkezetében szereplő kőzetek.

Daday Jenő: a) Néhány fiatal barlangi medve koponyájának bemutatása, b) a hazai álskorpiók.

Ezekhez járulnak még következő eredeti kisebb közlemények, melyek a szaküléseken nem voltak ugyan bemutatva, de az értesítőben megjelentek:

Koch Antal: A marosvásárhelyi Bemszobor talapzatának kőzete.

Medgyesi Béla: Quartzporphyr és gránitzárványok a koppándi melaphyrtufából.

Tömösvári Ödön: A skorpió előfordulása hazánk erdélyi részében.

Tömösvári Ödön: Néhány erdélyi andesitnek kőzettani vizsgálata.

Vutskits György: A M. Csesztve melletti Maros porondjának ásványtani összetétele.

Székely Bendeguz: Jegyzetek Erdély néhány új előfordulása ásványáról.

Kitűnik ezen összeállításból, hogy a múlt év folyamában 30 szerző 57 különböző tudományos tárgyról tartott szak- és népszerű előadást, illetőleg adott közleményeket az „Értesítő“ számára.

Köszönettel ki kell emelnem, hogy miként a múlt években, a lefolyt évben is a természettudományi estélyek nagyobb része Kolozsvár sz. kir. város méltóságos polgármesterének szives engedélyéből a városház tanácstermében, az estélyek kisebb része és a szakülések pedig az egyetem nagyszágos rectorának engedelmére folytán az egyetem természettani és élettani intézeteinek tantermében tartattak.

Tagjaink száma az elmúlt 1880. év végén éppen 200 volt; ezek közt 108 helybeli és 92 vidéki. Kilépés által 13 tagot veszítettünk; a belépett tagok száma 31 lévén, a tagok tavalyi létszámához (181) képest 19 taggal gyarapodott a társulat. Ezen gyarapodás a mi viszonyainkhoz képest kielégítőnek mondható s szóló

tanbizonyosság arra nézve, hogy társulatunk működése és tartalmas kiadványai mind szélesebb körben figyelmet költenek. Jelentésem végén következik a tagoknak névsora 1880. év végeig.

(Sajnálattal kell jelentenem, hogy ezen létszám mindjárt ezen új év kezdetén két tagnak elhalálózása által csökkent, kik közül az egyik Dr Gyergyai Árpád vasuti orvos minden irányban tevékeny részt vett társulatunk fejlesztésében s a másiktól Komjátszegi Lajos polg. isk. tanártól mult évi Értesítőnk szép vegytani dolgozatot hozott.)

A mi társulatunk kiadványát az „Orvos term. tud. Értesítő“-t illeti, az elmult évben az ígért 30 iv maximumánál ismét 3 ivvel többet adtunk, daczára annak, hogy népszerű estélyeken tartott két előadás és a szaküléseken előadott több értekezés, nem foglaltatnak benne, mivel szerzőik vagy más helyen közölték vagy a jelen évi értesítőben fogják közzétenni. Kiténik ezen tényekből, hogy a szellemi termelés a természettudományok csaknem mindegyik ágában annyira gazdag és intensiv, hogy az eddigi anyagi segélyforrásaink által körülzabott irodalmi tér már is szűknek bizonyul, annak daczára, hogy mindeddig legcsekélyebb tiszteldjiban sem részesültek a szellem munkásai, legfeljebb dolgozataik 25—50 különlenyomatait kapták némi elismerésül és jutalmul. Mennyivel gazdagabb és kétségtelenül intenzivebb is lehetne a szellemi termelés, ha anyagi segélyforrásaink az irodalmi tér kitágítását és az íróknak habár szerény díjazását is lehetőségessé tennék.

Ki kell még emelnem, hogy társulatunk több hasonezélú hazai tudományos társulattal ezen évben is főtartotta a mult években megkezdett csereviszonyt s hogy kezdetleges könyvtárunk több szerző értékes munkájával és néhány cserében küldött egyleti kiadvánnyal gyarapodott.

A társulatok, melyekkel csereviszonyban állunk a következők:

1. A m. kir. természettudományi társulat Budapesten.
2. A budapesti kir. orvosegyet Budapesten.
3. A magyarhoni földtani társulat Budapesten.
4. Délmagyarországi természettudományi társulat Temesvárt.
5. Gyógyszerészeti és természettudományi egylet Selmecezen.
6. Magyarországi Kárpát-egylet Késmárkon.
7. A biharmegyei orvos-gyógyszerész és természettud. egylet Debreczenben.
8. Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften N.-Szebenben.

Értesítőnket ezeken kívül megküldtük még a nagyobb könyvtáraknak, testületeknek és egyleteknek, végre a főbb hazai lapoknak is, melyek röviden ismertették is egyes füzeteink tartalmát.

Befejezhetem titkári jelentésemet azon örvendetes tény constatálásával, hogy társulatunk kitűzött célja felé a kijelölt uton a lefolyt évben is jócskán előre haladott; s azon reménnyel, hogy társulatunk tisztviselőinek és az előadók. nak tapasztalt ügybuzgalma, valamint összes tagjainak kitartó közreműködése a társulat mind nagyobb felvirágoztatására a jövőben még fokozódni fog!

A titkári jelentést a közgyűlés tudomásul veszi és megéljenzi.

3. Székely Miklós t. pénztárnok fölolvassa jelentését a társulat vagyon-állásáról.

A kolozsvári Orvos-term.-tud. társulat pénztárának állása
1880. év december 30-án.

év	tag	Bevétel	évi tag- sági díj	ft		Kiadás	ft		kr	
				ft	kr		ft	kr		
		Pénztári áthozatal				1880. évfolyamán				
		1879. évről . . .		48	64	az elnök és titkár				
1878	45	tag beiratási díja .	a 2 f.	90		kiutalása u. m.				
"	2	helybeli tag évdija	a 3 f.	6		szolgáknak külön-				
"	2	vidéki " "	a 2 f.	4		böző czímen . . .	60	71		
1879	21	helybeli " "	a 3 f.	63		Redoute bérletért	15			
"	28	vidéki " "	a 2 f.	56		Diváld fényképész-				
1880	106	helybeli " "	a 3 f.	318		nek	32			
"	71	vidéki " "	a 2 f.	142		Könyvkötőnek, le-				
"	1	" " 1/2 "		1		velezések, írószek-				
1881	2	" " " "	a 2 f.	4		rek, másolatok ira-				
"	1	" " előleg 1/2				tása s vegyesek .	38	22		
		évdija		1		Stein János szám-				
		Takarékpénztári				lája az Értesítők				
		%-ért		19	15	nyomatása s szét-				
		Az erdélyi Muz. egyl.				küldésért 1880-				
		1881. évi átalánya		950		ban	960	95	1106	91
						Pénztári egyenleg				
						1881 jan. 1-én .	595	88	595	88
		Összes bevétel.		1702	79		1702	79	1702	79
		Január 1 készpénz								
		áthozatal		595	88					

Székely Miklós, s. k. t. pénztárnok.

4. A pénztárnoki jelentéssel kapcsolatban Parádi Kálmán és Gamauf Vilmos mint pénztárvizsgáló biztosok a következő jelentést nyújtottak be.

Tisztelt közgyűlés! Tisztelettel alólirottak, társulatunk t. igazgató választmányja által pénztárunk megvizsgálásával lévén megbizva, van szerencsénk erről a következő tiszteletteljes jelentést előterjeszteni.

Társulatunk pénztár-maradéka 1879. december 11-én 48 frt 24 krt tett, ehhez járult az 1880. év folytán tagsági s beiratási díjakból 685 frt, kamat a takarékpénztári betét után 19 frt 15 kr. végre a muzeumegyleti járulékból 950 frt 79 kr. Evvel szemben a kiadás 1106 frt 91 kr volt, közel 100 frtra rugván szellemi kiadványunk: a mind inkább nagyobb kedveltségnek örvendő füzetek költsége. Ezek szerint pénztári maradványul a jelen évre 595 frt 88 kr.-nyi tekintélyes összeget vihettük át; ebből 428 frt a takarékpénztárban.

Tán felesleges is mondanunk, hogy a pénztárt a legnagyobb rendben, a legpontosabban vezetve találtuk és kedves kötelességet teljesítettünk, midőn buzgó

pénztárnok T. Széky Miklós urnak önzetlen fáradozását a t. közgyűlés méltányló elismerésébe a legmelegebben ajánlani bátrak vagyunk.

Ezek után teljes tisztelettel maradunk a t. közgyűlésnek

Kolozsvárt, 1881. február 16-án.

A pénztárvizsgáló biztosok:

Parádi Kálmán és

Gamauf Vilmos.

Mind a két jelentés helyeslő tudomásul vétetik, s a közgyűlés a pénztárnokot a további számadás alól fölmenti.

5. Gamauf Vilmos t. tagul ajánlja Inczédi Sámuel nyug. honvéd ezredest, Veress Vilmos ajánlja: Gáspár János tanárjelöltet és Genersich Antal ajánlja: Imreh Lázár kórboncztoni tanársegédet.

Egyhangulag megválasztatnak.

6. Szabó Sámuel utalván a tetemes pénztári maradéokra, azon kérdést intézi a közgyűléshez, vajlon nem lehetne a pénztári maradványok egy részét az írók munkáinak díjazására fordítani? Erre Hőgyes Endre elnök kiemeli, hogy a munkatársak díjazásának kérdése és módozata felől épen most folyik a tárgyalás, azért jónak találja bevárni a határozatot; továbbá kiemeli azt is, hogy a jelen évben tervbe vett terjedelmesebb munkák kiadhatására a kérdéses pénztári maradványok nagyra is szükségesek.

A felvetett kérdés ezeknél fogva függőben hagyott.

7. Hőgyes Endre elnök előadja az 1880-diki választmány azon indítványát, hogy tekintettel arra, miszerint az alapszabályok egyes cikkelyeiben a társulatnak utóbbi időben élénk fejlődése és az Erdélyi muz. egyeslet természettudományi szakosztályával együttműködése folytán bizonyos változások váltak szükségessé, bizza meg a közgyűlés az 1881-ik évi választmányt azzal, hogy e változások iránt az 1882-dik évi közgyűlésre indokolt javaslatot terjesszen be

Az indítvány egyhangulag elfogadtatott.

8. Az elnök előterjeszti, hogy a t. szabályok értelmében a két szak-elnök, szakjegyzők és a választmányi tagok a jelen közgyűlésen bevégezték működésöket; egyuttal föl hívja a közgyűlést a lelépett választmány helyébe ujnak megválasztására.

Szavazatszedő biztosoknak fölkeri az orvosi szak részéről: Nagy József és Góth Manó urakat; a természettudományi szak részéről: Veress Vilmos és Daday Jenő urakat.

A megejtett titkos szavazás után a szavazatok következőleg oszlottak meg:

Az orvosi szakosztály részéről 12 szavazat adatott be: Szakelnökségre kapott Genersich Antal 11-et, Géber Ede 1-et. Szakjegyzőségre: Nagy József 6-ot, Góth Manó 5-öt és Bartha János 1-et. Választmányi tagságra: Klug Nándor 10-et, Purjesz Zsigmond 9-et, Géber Ede 6-ot, Nagy József 5-öt, Góth Manó 4-et, Brandt 1-et, Bartha János 1-et. S így szavazat többséggel megválasztattak:

Szakelnöknek	Genersich Antal	11 szavazattal
Szakjegyzőnek	Nagy József	6 „

Választmányi tagoknak Klug Nándor 10 szavazattal.
Purjesz Zsigmond 9 „
Géber Ede 6 „
Dr. Nagy József s. k. és Góth Manó s. k.

A természettudományi szakosztály részéről szintén 12 szavazat adatott be, melyek a következőleg oszlottak meg: Szakelnökségre kapott Abt Antal 11 szavazat, Entz Géza 1-et. Szakjegyzőjegyzőségre: Parádi Kálmán kapott 12 szavazatot, Választmányi tagságra kapott Entz Géza 10-et, Fabinyi Rudolf 11-et, Szaniszló Albert 8-at, Gamauf Vilmos 4-et, Mosel Antal 1-et, Réthy Mór 1-et. És így a természettud. szakoszt. részéről lett:

Szakelnök	Abt Antal	11 szavazattal.
Szakjegyző	Parádi Kálmán	12 „
Választmányi tagok	Fabinyi Rudolf	11 „
	Entz Géza	10 „
	Szaniszló Albert	8 „

Dr. Daday Jenő és Veress Vilmos mp.

Több tárgy nem lévén az elnök a közgyűlést befejezettnek nyilvánítja és szétosztatja.

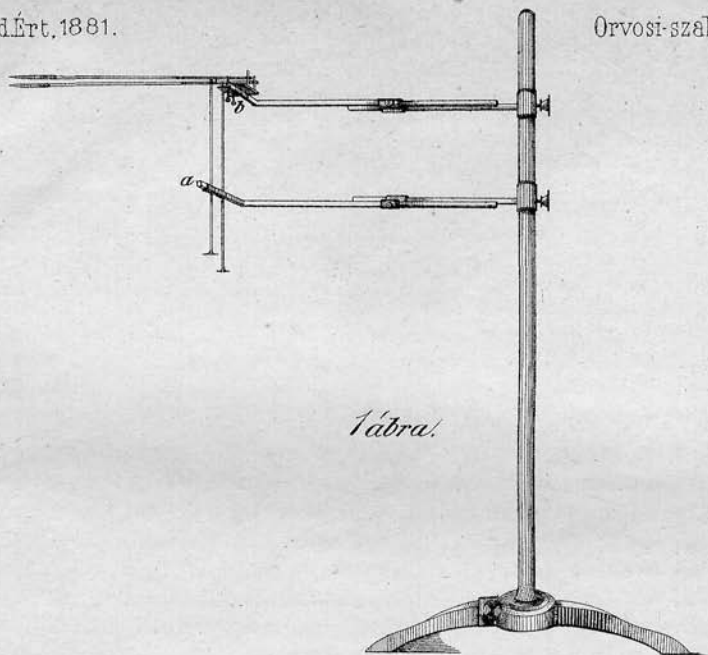
Kelt mint fent.

Hőgyes Endre,
társulati elnök.

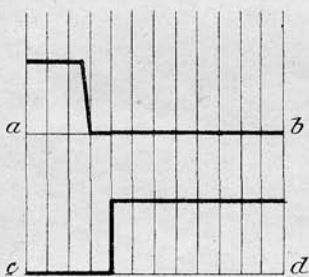
Koch Antal,
társulati titkár.

Mosel Antal,
mint hitelesítő.
Szabó Sámuel,
mint hit.

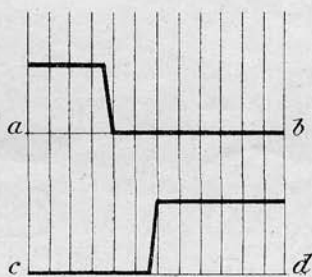

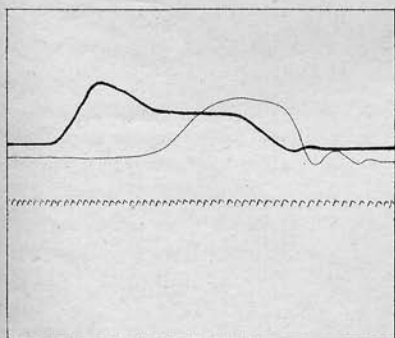
1 ábra.

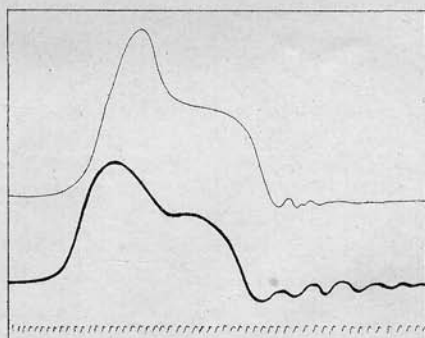
2 ábra.

3 ábra.

4 ábra.

5 ábra.

NYILVÁNOS NYUGTATÓK.

Tagsági illetékeiket fizették folytatólag

1881. márc. 1-től ápril 1-ig.

Dr. Antal László (M.-Vásárhely), Dr. Bakonyi József, Benel Ferencz, Dr. Büchler Mór (V.-Hunyad), Dr. Büchler Ignác, Bokros Elek, K. Biasini Domokos, Benczéd Gergely, Csonka Lajos (Déva), Dr. Dávida Leó, Dorgó Albert, Demeter Károly, Egyed Mózes (Páncsova), Dr. Éltes Károly, Dr. Geber Ede, Dr. Gálffy Endre, Félegyházy Antal (Sz.-Udvarhely), Gazsi József, Gámán Zsigmond, Dr. Hincz György, Dr. Hőgyes Endre, Hutflesz Károlyné, Gegenbauer Marie, Dr. Góth Manó, Juszty Károly, Kolozsvári kisegítő pénztár, Merza Lajos, Dr. Mártonffy Lajos (Szamos-Ujvár), Örmény cath. algymn. (Sz.-Ujvár), Molnár József, Dr. Máthé Dénes, Mihály László, Marchardt József főmérnök, Dr. Nagy József, Dr. Perl József, Páll Sándor, Papp Mozes, Dr. Purjesz Zsigmond, Reinisch Ágoston, Dr. Réthy Mór, Dr. Szaniszló Albert, Szász Béla tanár, Schaarchmidt Gyula, Szabó Samu, Dr. Szilágyi Ete, Simon Elek, Dr. Szombathelyi Gusztáv, Székely János főmérnök, Tauffer János, Valentini Adolf, Wolf János, Várady Mór, Vélits Lajos, Vályi Gyula (M.-Vásárhely), Ajtay K. Albert, Dr. Benel János, Dr. Brandt József, Dr. Engel Gábor, Kolh Ferencz, Dr. Lőte József, Dr. Marossán György, Olasz Gyula, Schilling Rudolf, Tamás Albert, Vöröss Sándor, Veress Vilmos, Vutskits György, Demesinszky Jagelló, Inczedy Sámuel, Dr. Imre Lázár, Dr. Zeissler Nándor.

Széky Miklós,
társ. pénztárnok.

SZIVES KÉRELEM.

Azon tisztelt tagtársakat, kik még mult, vagy ez évi tagsági illetékeikkel hátralékban vannak, tisztelettel kérjük, hogy azt a fent irt pénztárnokhoz — vidékiek legczélszerűbben postautalvánnyal — beküldeni sziveskedjenek.
